

133502

GERGE
RUSSU.

BIBLIOTECA POPORALĂ
A ASOCIAȚIUNII

AN. III.

Nr. 24.

Ioan H. Pestalozzi.

Leonard și Gertruda

tălmăcită din limba nemțească
de

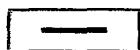
V. Gr. Borgovanu.

SIBIIU, FEBRUARIE, 1913.

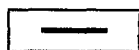
Apare la sfârșitul fiecărei luni. • Abonamentul pe un an: 2 Cor.

Prețul 30 bani.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

:: apare odată pe lună :
sub îngrijirea secretarului -

OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU,

red. resp.

In lunile de vară, Iulie și August «Biblioteca poporală a Asociațiunii» nu apare. In locul acestor broșuri membrii ajutători ai «Asociațiunii», primesc, în luna lui Decembrie,

== Calendarul Asociațiunii. ==

Membrii ajutători ai «Asociațiunii» primesc, așadar, zece broșuri și un Calendar în fiecare an.

Membru ajutător al «Asociațiunii» se face acela, care plătește înainte, la începutul fiecărui an, o taxă de cel puțin 2 cor.

Taxa de membru ajutător se plătește la *agenta* *tura* «Asociațiunii» din sat sau de-adreptul la «Biroul Asociațiunii» în Sibiu (ungurește: Nagyszeben), Strada Șaguna Nr. 6, sau la despărțământul «Asociațiunii».

649726

BIBLIOTECA POPORALĂ A ASOCIAȚIUNII.

Ioan H. Pestalozzi.

Leonard și Gertruda

tălmăcită din limba nemțească

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. Gr. Borgovanu,
profesor.

Cartea I

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201503110

SIBIU:

Editura «Asociațiunii».

1913.

133502

J. H. Pestalozzi

Tiparul tipografiei arhidiecezane, Sibiu.

Introducere.

Frate sătene
„Luminează-te și vei fi!“

I. Din viața lui Ioan Henric Pestalozzi (1746—1827).

Gândul de a îmbunătăți prin creștere îngrijită, prin educație, soarta tristă a poporului dela țară, cu I. H. Pestalozzi începe a se întrupa. «*Între dascăli, Pestalozzi este vulturul care a întrecut în sbor pe toți ceilalți*», descoperind tainele creșterii copiilor și statorind căi firești în mersul aceleia.

Pestalozzi s'a născut în anul 1746, ca fiu al unui doctor de ochi (oculist) din Zürich, în Elveția (Șvițera). Tatăl său murì când Pestalozzi erà numai de șase ani. Mamă-sa își jertfi viața cu totul, pentru creșterea celor 3 copilași ai săi. Erau săraci și băiatul, Pestalozzi, ca să-și cruțe hainele, «nu ieșià cu anii de după sobă». El crescù în casa părintească ocolit de îngrijirile mamei și a unei credincioase servitoare (Babeli). Din pricina aceasta numește Pestalozzi familia «*școala adevărată a omenirei*» și descrie cu peană de maestru *viața familiară* în «Leonard și Gertruda», vorbind totdeauna despre *cea mai bună mamă* a sa. Nevenind în atingere cu alți copii,

Pestalozzi ieși un băiat neîndemânatic. Când erà de 9 ani, începù să steà mai multe luni pe an, la un bunic al său, care erà preot la țară. În tovărășia moșului său, Pestalozzi cercetà adesea școalele dela sate, dându-i-se în chipul acesta prilej să cunoască și să iubească poporul sărac și prost, dar harnic, drept și deschis la inimă.

Băiatul Pestalozzi privià lucrurile și oamenii cu mare luare aminte și aveà inimă foarte bună. Strivirea unui vierme îl mișcà până la lacrimi, de aceea erà iubit și de copii și de oamenii mari. La școală urmă în orașul Zürich. Crescând mare, se cuprinse și cu învățăturile sfintei biserici și cu *drepturile*, dorind să știe apără poporul apăsât. Pe urmă, având de gând să trăiască la țară în mijlocul poporului, învătă ca *argat de rând* la un agronom renumit, *meseria de a lucrà bine pământul*, ceea ce dorià să învețe și pe săteni. Când s'a însurat, mai fiind ajutat și de o societate de binefacere, și-a cumpărat o moșioară, numită «*Curtea nouă*» (Neuhof) în ținutul Aargau. Acolo începù el, prin anii 1769—1770, a lucrà pământul.

După încercări neizbutite în agricultură din mai multe pricine, Pestalozzi își prefăcù curtea în *casă de creștere pentru copii săraci*. Aci adună îndată 20 de copii goli și flămânzi, din care cu ajutoare primite dela unii prieteni binefăcători prin *muncă și prin învățătură voià să facă oameni!*

Vara copiii lucrau la câmp, iarna torceau, țeseau și făceau și alte lucruri de mână. *Pestalozzi erà tatăl, erà învățătorul, erà prietenul copiilor.* În timpul lucrului, Pestalozzi îi învăța să vorbească, să cânte și să se poarte.

Dar Pestalozzi erà *prea bun*; iar părinții și copiii erau rău năvăliți, apoi servitorii — necredincioși, încât în timp de cinci ani, pe la anul 1780, școala ajunsese a nu se mai putea întreține. Tot soiul de neajunsuri băteau la ușa lor; buna soție a lui Pestalozzi, care îngrijià totul, se îmbolnăvi greu. Așa stând lucrurile, Pestalozzi fù silit să închiză institutul, să-și deà moșioara cu arândă și să trăească retras, îndurând destule lipsuri.

Atunci începù să scrie cărți și pentru școală și pentru familie.

Cele mai renumite cărți ale bunului Pestalozzi sunt:

«*Leonard și Gertruda*», carte pentru popor, scrisă la anul 1781. În cartea aceasta Pestalozzi descrie cu colori vii *ridicarea morală a familiei și a satului prin creștere bună și potrivită pusă la cale prin o mamă înțeleaptă.* Prin cartea aceasta atrase Pestalozzi ochii lumii asupra sa. Guvernul din Elveția îl îmbiă — în anul 1798 — cu o slujbă; dar Pestalozzi nu primì, ci își zise: «*Voiu să mă fac învățător!*».

În Septemvrie 1799, districtul Bas-Unter-Wald fû prădat de cătră dușmani (francezi). Copiii rămași orfani cu sutele, rătăceau bieții pe ulițe fără căpătâiu. Atunci guvernul țării pofti pe Pestalozzi să-i adăpostească într'o mănăstire aproape ruınată în orașul Stanz. *Aci se face Pestalozzi a doua oară părintele a 80 de orfani.* «Aci» — zice el — «eram de dimineața până seara în mijlocul copiilor. Tot binele trupesc și sufletesc, de care se bucurau copiii, dela mine plecă. Eu stăpânam în mijlocul lor». Intreaga ceată de copii o conducea Pestalozzi prin trei mijloace firești: prin *vorbire deodată în cor*, prin o bună ținută a trupului *la lucru*, și la trebuință prin *tăcere*. Odaia, păreții, coridorul, uneltele, hainele, câmpul și grădina erau cărțile de pe care învățau acei copii. Aci se convinse Pestalozzi *că cultura poporului nu este un vis*. Dar când bunul Pestalozzi eră, cum se zice, în toiul lucrării sale binefăcătoare, iată că guvernul prefăcû mănăstirea, adecă localul lui Pestalozzi, într'un spital; elevii, adecă băieții orfani, fură împărțiți pe la rudeniile lor, iar bietul dascăl amărît și obosit se retrase la niște scalde (băi).

Pestalozzi însă nu eră omul care să se dea învins cu una cu două. În anul următor, 1800, deschise în tovărășie cu alți prieteni, *o școală privată la Bertud* (Burgdorf). Aci petrecû Pestalozzi zile fericite formând cu colegii și cu

elevii săi, o școală adevărată ca în familie: lucrau, învățau, cântau, se jucau, ieșiau la câmp. Totul era viață, veselie.

Aci scrise Pestalozzi în anul 1801 *a doua carte renumită* a sa «*Cum Gertruda își învață copiii*» care, în 14 scrisori adresate unui prieten arată modul cum mama poate să-și învețe *singură* copiii». *Această carte este pentru școală, ceeace «Leonard și Gertruda» este pentru popor*; pentru aceea a fost tradusă pe limbile tuturor neamurilor culte. Pe românește am tipărit-o eu în România, în tovărășia colegului meu, profesor *Eniu Bălțean*, care prin revista sa «*Lumina pentru toți*» a răspândit multă *lumină* printre învățătorii sătești.

Imprejurări politice îl siliră pe Pestalozzi să-și mute, prin anul 1804, școala și dela Bertud, mai pe urmă în orașelul *Iverdun (Ifferten)* unde stătù 25 de ani. Aci ajunse Pestalozzi la culmea măririi sale școlărești, unde îi veniră școlari, băieți și fete din toate țările Europei, ba și din America. Și dascăli bătrâni mergeau la Iverdun, unii să se mire, alții să învețe înșiși la școala bunului și marelui dascăl și tată Pestalozzi. Regele din Prusia, împăratul din Rusia și alți principii îi arătau încredere și-i recunoscuseră vrednicia lucrărilor sale, ca un *început al renașterii omenirii*.

În anul 1818 înființă din veniturile cărților sale (vre-o 100,000 coroane) un *institut pentru săraci*, în orașelul Clindy.

În cele din urmă după moartea virtuoasei sale soții, se iviră între unii dascăli, tovarăși de ai lui Pestalozzi, nouă certe, care crescând îl îndemnară să desființeze amândouă școlile (în anul 1825) și să se retragă la «*Curtea nouă*» la un nepot al său. Acolo își petrecu restul vieții cu plimbări pe câmp, martor al încercărilor sale din trecut, în vizite la școala din satul vecin (Birr) unde adesea învăța pe copiii, *cetitul*.

În Februarie 1827 se îmbolnăvi și muri zicând celor din jurul său: **«Și voi, prietenilor, căutați-vă fericirea în cercul familiei!»**

Învățători, școlari și țărani din satele vecine îl petrecură la *vecinica odihnă* pe acela care în răstimp de 61 de ani odihnă n'a cunoscut, jertfindu-și și sănătate, și avere, și familie pentru deșteptarea și luminarea poporului ca nimeni altul, înainte și după dânsul. Așa a fost, așa a lucrat Pestalozzi pentru întreg neamul omenesc; de aceea cu drept cuvânt îi zice lumea cultă «*Tata Pestalozzi*».

O sută de ani după nașterea sa, la anul 1846, statul elvețian, drept recunoștință, a înființat la *Neuhof* o școală de agricultură pentru învățătorii săraci și i-a ridicat un monument vrednic de aducere aminte, pe care s'a scris:

Aici zace

Heinrich Pestalozzi

născut în Zürich, 12 Ianuarie 1746

mort în Brugg, 17 Februarie 1827.

Mântuitorul săracilor la Neuhof.

Invățătorul poporului în Leonard și Gertruda.

La Stanz Tatăl orfanilor;

La Burgdorf și Münchenbuchsee întemeietorul școlii populare.

La Iverdun educatorul omenirii.

Om, creștin, cetățean;

Totul pentru alții, pentru sine nimic!

Binecuvântat numele lui!»

II. Cuprinsul cărții „Leonard și Gertruda“.

În satul Bonal, în Elveția nemțească, trăește un lucrător / zidar, Leonard, cu soția sa Gertruda și cu cei 7 copii ai lor. *Leonard* este un bun lucrător, este și cinstit, dar slab de fire. El s'a luat după alți stricați, și încetul cu încetul s'a dat la beutură și la jocul de cărți, în cârciuma vicleanului Humel, care eră totodată și primarul comunei. Astfel Leonard a făcut și datorii ce treceau peste puterile sale. Rușinat și desnădăjduit, în cele din urmă, își mărturisește trista lui stare nevastei sale *Gertruda* care, acasă în mijlocul copiilor flămânzi și goli, se luptă cu tot curajul ce i-l dă credința în Dumnezeu și dragostea pentru ai săi; ea îl mângăie și-l face să se lege că-și va schimba purtarea și viața. Gertruda, în desnădejdea sa, se duce a doua zi

VIII

cu copilul cel mai mic în brațe, la stăpânul cel nou, la boierul *Arner*, care urmasese moșului său în moșie ca și ocârmuirea satului. Gertruda își povestî boierului nenorocirea sa, ticăloșia soțului său și nelegiuirile și hoțiile nemaipomenite ale primarului și ale fruntașilor cari țineau cu acesta.

Boierul mișcat și amărît de ceea ce aude despre primar și prietenii săi, ajutat de preotul satului, de Gertruda și de câțiva oameni de bine, face cercetări amănunțite și descopere o mulțime de mituiri și alte ticăloșii. Primarul *Humel* simțindu-se amenințat, își caută scăparea în deosebite chipuri; dar totul e degeaba; el e dovedit de mare vinovat, e lipsit de deregătorie, îndatorat să înapoieze ceea ce luase pe nedrept dela săteni și aspru pedepsit.

Gertruda și preotul sunt tovarășii de frunte ai boierului în a înlătură *relele vădite*, în a îndreptă credința deșartă și în a ridică familia și satul prin măsuri și mijloace potrivite și înțelepte. Munca este mare și grea, piedecile numeroase și felurite; dar bunul Pestalozzi, cu sufletu-i bogat de sentimente alese și cu mintea-i vecinic deșteaptă și ațântită la îmbunătățirea soartei sătenilor, iese biruitor.

Când cartea aceasta văzû lumina zilei, a stârnit mirarea celor mai învățați oameni din Germania și Elveția. Toate gazetele și călindarele

erau pline de laude la adresa lui Pestalozzi. O societate economică din orașul Bern, trimise lui Pestalozzi un dar de 50 de galbeni și o medalie de aur scris pe ea: «*Celui mai bun cetățean*». Și multe orașe chemară pe Pestalozzi să se mute la ei; dar bunul învățător nu voia să părăsească casa sa dela *Neuhof*.

V. Gr. B.

Din suferințele vieții dela țară.

I.

Un bărbat bun la suflet își nenorocește soția și copiii.

În satul Bonal trăește un *zidar*, ce-i zice Leonard; soția sa se cheamă *Gertruda*.¹ Ei au șapte copii. Leonard are bun câștig; dar are și scăderea, că prea adese se lasă momit la cârcimă. Și apoi, când e la cârcimă se poartă ca un smintit. Și sunt în satul nostru niște ștregari vicleni, și prefăcuți care pândesc după oamenii simpli și cinstiți, ca să le înșele iacă așa, banul din buzunar. Acești stâlpi de cârcimă cunoșteau pe bunul Leonard, îl ademeniau adesea la beutură și la jocul de cărți și-i răpiau astfel răsplata muncii sale. Dar întotdeauna, când i se întâmplă aceasta seara, dimineața se căia amar Leonard și-l durea inima când vedeă pe Gertruda și pe copiii

¹ Intreaga poveste este pusă în gura unui cinstit bătrân din Bonal (Elveția).

săi lipsiți de pâne. Atunci se cutremurà, își puneà capul în pământ, oftà și vârsà într'ascuns și câte o lacrimă. Gertruda este cea mai bună femeie din sat. Dar dânsa și îmbujorații ei copii erau în primejdie să-și piarză și tată și căsuță, să fie despărțiți, disprețuiți, ajunși la sapă de lemn. Și toate acestea din pricina lui Leonard, care nu mai puteà să ocolească *cârcima*.

Gertruda vedeà bine primejdia ce o amenință. Când aduceà iarbă depe livadă, când scoborà fân din șopru, când mulgeà laptele în șuștar, vai! întotdeauna se cutremurà la gândul că acuş-acuş poate să i se iee cu hapca și livadă, și fân, și căsuță. Și apoi când o încunjurau copilașii și o îmbrățisau, durerea i se mărià, încât lacrămile îi curgeau pe obraz.

Până acuma se silì cu adevărat să-și ascundă plânsul dinaintea copilașilor; dar Miercuri înainte de Paști, când bărbatul său întârzià mai mult decât oricând la cârcimă, durerea o biruise și copiii o văzură plângând.

— Of! mamă, țipară ei toți deodată, dumneata plângi! Și o îmbrăți-

șară mai cu foc. Grija și teama se oglindau pe față-i; oftări dese, un plâns amar și o durere îngrijitoare cuprinseră pe nenorocita mamă, încât și sugătorul din brațe par'că bănuia durerea-i neobicinuită. Căutătura lui îngrijorată, ochii lui încremeniți căutau întâiaioară degeaba un surâs pe buzele reci ale mamei. Toate acestea îi rupeau inima. Dăolirea ei se prefăcù în țipăt; toți copiii până și sugătorul din brațe plâneau acumă cu mama; eră un plânset îngrozitor când chiar întră pe ușă Leonard.

Gertruda își ascunse fața, nu auzi când se deschise ușa și nu observă pe soț care venise. Nici copiii nu-l observară; ei nu vedeau decât pe mama care se dăoliă și unii o țineau îmbrățișată pedupă gât, alții o țineau de mâni și alții de haine. Așa-i găsi Leonard.

Tatăl din cer vede lacrămile celor nenorociți și durerii lor pune hotar.

Gertruda găsi în lacrămile sale milă la Dumnezeu; mila lui Dumnezeu aduse pe Leonard la această priveliște care îi pătrunse inima și îi cutrieră mădularele. Leonard se făcù galben

ca ceara la obraz și iute, dar abià putù să strige: — Doamne! Ce este aceasta?!

Numai acum îl observă mama; numai acum îl văzură și copiii. Acum încetă plânsul lor.

— Mamă, iată tata! strigară copiii deodată; până și sugătorul încetă a plânge.

Intocmai cum într'o clipă se liniștește un părau umflat sau o flacăară pustiitoare, astfel trece și groaza furioasă și-i urmează îngrijorarea liniștită.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gertruda iubià pe Leonard și înfățișarea-i neașteptată îi cășună mângâiere în durere. Și, și Leonard își reveni în fire.

— Ce e, Gertrudo? Ce înseamnă acest plâns, în care te gălesc?

— O, dragul meu, griji întunecate îmi cuprind sufletul și, când tu ești dus, mâhnirea-mi nu cunoaște margini.

— Gertrudo, eu știu de ce plângi. Ticălosul de mine! zise el.

Atunci Gertruda îndepărtă copiii și Leonard *acoperindu-și fața cu mâ-nile*, nu putu să vorbească nici un cuvânt.

Și Gertruda tăcu o clipă și se ră-zimă îndurerată de bărbat, care în-spăimântat începù să ofteze și chiar să plângă. Intr'aceea Gertruda își re-culese puterile, luă curaj a-i spune să nu-și nenorocească copiii. *Gertruda erà femeie evlavioasă și aveà credință în Dumnezeu.* Și mainainte de a-i vorbi, se rugă în gând la Dumnezeu pentru bărbat și pentru copii și su-fletul i se ușurase vădit. Așa zise ea apoi: — Leonardo, încrede-te în Dum-nezeu și hotărăște-te a te îndreptă!

— Gertrudo, Gertrudo!... borbo-rosi Leonard, curgându-i șiroaie de lacrimi pe obraz.

— Dragul meu, încrede-te în Dum-nezeu, tatăl nostru din cer și totul o să ni-se întoarcă iarăș spre bine. Mă doare inima că te fac să plângi și tu. Crede-mă, doriaș din suflet să-ți în-lătur orice supărare. Tu știi că lângă tine eu mă mulțănesc cu o bucată de pâne și cu apă și ceasurile liniștite ale nopții îmi sunt tot atâtea ceasuri

de muncă pentru tine și pentru copilașii noștri. Dar, dragul meu, dacă și mai departe îmi ascundeam dinaintea ta, îngrijorarea că odată voiu trebui să mă despart de tine și de acești dragălași și nevinovați copilași, atunci nu le-aș mai fi mamă adevărată și ție nu ți-aș mai fi soață credincioasă. De! dragul meu, copilașii ne iubesc încă și ne sunt recunoscători; dar dacă nu le vom fi și pe viitor părinți, atunci și dragostea lor pe care ne răzimăm, va trebui s'o pierdem. Și atunci trebuie să ne gândim cum are să-ți cază, dacă Nicu, drăguțul, nu ar mai aveà casă și ar trebui să slujească la alții, el, care acum vorbește așa de multămit de libertate și de căsuța noastră! Leonardo, dacă Nicu și toți ceilalți copilași ai noștri din vina noastră s'ar pomeni săraci și în sufletul lor nu ne-ar mai fi recunoscători, ci ar plânge pentru noi, părinții lor, ai mai puteà tu, Leonardo, să trăești și să vezi cum ar trebui să-și câștige pâinea amară la străini? Nicu și Ionel și Lizuca și Anița disprețuiți de toată lumea?! Eu m'aș

scobori de vie în mormânt, dacă a-și trebui să văd și aceasta!

Intr'astfel vorbì Gertruda și șiroaie de lacrimi îi inundau obrajii.

Dar nici Leonardo nu plânse mai puțin.

— Ce să fac, nenorocitul de mine? Ce a-și putea să fac? Eu sunt mai ticălos decum crezi Gertrudo!... Apoi tăcù iarăș și, frângându-și mânilé, plângea ca un copil.

— Dragă Leonardo — zise Gertruda — nu pierde nădejdea în Dumnezeu! Orice ar fi să fie, vorbește ca să ne putem sfătui și ajuta!

II.

Femeia ià hotărîri și le îndeplinește găsind un patron cu inimă părintească.

Leonard:—Gertrudo, Gertrudo! mi se rupe inima când trebuie să-ți spun ticăloșia mea și să-ți măresc durerea. Și totuș trebuie s'o fac! Mai datoresc lui *Humel*, primarul, 30 de florini și acela e câne și nu om față cu datornicii lui. Măcar să nu-l fi cunoscut în viața mea! Dacă nu mă duc la

cârcima lui, mă amenință cu legile; iar dacă mă duc acolo, apoi plata sudoarei și a muncii mele ajunge în ghiarale lui. Gertrudă, Humel este izvorul nenorocirii noastre!

Gertruda: O, dragul meu, nu poți tu să te duci până la *Arner*, patronul nostru? Tu știi cât bine face acesta orfanilor și văduvelor! De aceea, dragul meu, cred eu că *Arner* îți va da un sfat și ajutor contra aceluia om *hain*.

Leonard: — Gertrudă, eu nu pot; nu mi-e ertat să fac aceasta! Ce a-și putea să aduc eu în contra primarului, care are la îndemână mii și mii de dovezi și e îndrăzneț și viclean și are sute de ajutoare și căi pentru a defăimă pe sărac înaintea deregătoriei ca să nu-l asculte.

Gertruda: — Eu până acuma n'am fost la nici o deregătorie; dar când trebuința și sărăcia m'ar împinge până acolo, știu că aș putea spune pe față adevărul față cu oricine. Iubite, nu te teme! gândește-te la mine și la copiii tăi și du-te!

Leonard: — Gertrudo, nu-mi este ertat, fiindcă nici eu nu-s nevinovat! Primarul îndrăzneț va chema împo-

triva mea satul întreg, drept mărturie, că sunt un nătâng, un prost. Gertrudo, nici eu nu-s nevinovat! Ce să spun eu? Nimeni nu va mărturisi în fața lui, că el m'a îndemnat la toate. Gertrudo, dac'aș putea și mi-ar fi ertat, cum n'aș vrea s'o fac! Dar dacă aș face-o și nu mi-s'ar sfeti, gândeste-te cum și-ar răsbună pe mine!

Gertruda: Dar și dacă tu taci, te ruinează negreșit! Leonardo, gândeste-te la copiii tăi și du-te! Această neliniște a noastră trebuie să se sfârșească odată! Du-te, sau mă duc eu!

Leonard. Gertrudo, mie nu mi-e ertat! Poți tu să mergi, Gertrudo? of Dumnezeu! poți tu? Du-te iute la *Arner* și spune-i totul!

Gertruda: Da, eu o să mă duc!... Și nu putu să doarmă în noaptea aceea nici o minută; dar ea se rugă într'una la Dumnezeu și par'că se întări și se făcu tot mai hotărâtă a merge la *Arner*, stăpânul locului. Și des de dimineață își luă în brațe copilașul cel de țâță, frumos ca un bujor și, în două ceasuri, ajunse la curtea domnească. *Arner* ședeà sub teiu, înaintea porții castelului (palatului), când se

apropia de dânsul Gertruda. El o văzù ; văzù și copilașul în brațe-i și zări pe fața mamei durere, suferință și urme de lacrimi.

— Ce vrei, fiica mea? Ce dorești? o întrebă cu atâta bunătate, încât luă curaj la răspuns.

— Eu sunt Gertruda, soția zidarului Leonard din Bonal.

— A, ești o femeie vrednică — îi zise Arner. Mi-am însemnat copiii tăi dintre toți copiii satului; ei sunt mai cuminiți și mai așezați între toți copiii și par a fi și mai bine ținuți. Și totuș aud că sunteți foarte săraci. Ce dorești, fiica mea?”

Gertruda: O, Măria ta, bărbatul meu este dator de mult, cu 30 florini primarului Humel, care e un om strașnic și care îl înșală la beutură, la joc și la toate relele. Și, fiindcă trebuie să se teamă de dânsul, nu poate să-i ocolească cârcima, unde apoi îi rămâne de obicei mai în fiecare zi câștigul muncii și pâinea copiilor. Măria ta, avem 7 copii nevrâstnici, mici și fără ajutor și, fără sfat, nu-i cu putință să scăpăm de primar, care ne duce la sapă de lemn. Știu, Stăpâne, că Măria

ta ai milă cu văduvele și cu orfanii. Pentru aceasta am cutezat să viu la Măria ta și să-ți descoper nenorocirea noastră. Am adus aci câțiva florini ce am putut să pun deoparte pentru copiii noștri. Vă rog primiți-i și păstrați-i la Domnia-Voastră. Și milostiviți-vă a porunci primarului ca să nu mai năpăstuească și necăjească pe bărbatul meu, până îi va putea plăti datoria.

Patronul bănuise demult pe primar. Dânsul pătrunse îndată adevărul plângerii și înțelepciunea acestei rugăciuni. Arner luă ceașca cu ceaiu ce cră înaintea lui pe masă și zise:

— Gertrudo, tu n'ai mâncat nimic astăzi! Ia ceaiul acesta și dă și copilului nițel lapte de aci!

Gertruda roșindu-se la față stă uimită de atâta bunătate părintească și lacrimi începură a-i curge pe obraz. Și *Arner* ceru să-i înșire fapăturile neomenoase ale primarului și ale tovarășilor lui, precum și grijile și lipsurile lor; le ascultă cu luare aminte și apoi o întrebă:

— Gertrudo, cum ai putut tu să scapi, în asemenea nevoi, bănișorii aștia ai copiilor tăi?

Gertruda: Cu mare greu, Măria ta; dar aceasta trebuîi s'o fac caşi când cineva mi-ar fi încredinţat pe patul de moarte, ca să-i păstrez pentru copiii săi. Astfel mă uitam eu la aceşti bănişori. Când câteodată trebuiam să cumpăr copiilor pâne din aceşti bănişori, nu puteam să fiu liniştită până ce nu-i puneam la loc din plata lucrului de mână, ce făceam noaptea.

Arner: Şi ai putut să faci acest lucru totdeauna?

Gertruda: Ei, Măria ta, când omul îşi pune ceva statornic în minte, atunci îi este cu putinţă mai mult decât ai crede. Şi în cea mai mare lipsă, când omul lucrează cinstit pentru pâne, Dumnezeu îi ajută mai mult decât ai crede şi ai pricepe Măria ta în bunătaatea dumnitale. Şi Arner se încredinţă tot mai mult despre nevinovăţia şi virtutea acestei femei. El, mişcat, o întrebă tot despre mai multe lucruri şi apoi îi zise:

— Gertrudo, de unde ai tu aceşti bănişori păstraţi? Gertruda puse atunci pe masă şapte pachetele curate şi la fiecare pachetel atârână o ţiduliţă pe care erà scris dela cine erà cu-

prinsul; și când Gertruda luase ceva din pachetul era însemnat pe țidulă, precum și când pusese la loc sumulița împrumutată. Măria sa ceti cu băgare de seamă țidulițele, iar Gertruda, roșind adause:

— Văd bine, Măria ta, că trebui să iau țidulițele de aci. Dar Arner surâse și ceti înainte, pecând bieteii femei îi bătea inima pentru acele hârtiute, fiindcă dânsa era modestă și umilită și se întristă la cel mai mic semn de deșertăciune. Arner băgă de seamă neliniștea ei din pricina bilețelelor; dânsul înțelegea curata nevinovăție ce se ascunde sub roșeața femeii virtuose și se hotărî să o ajute mai mult decât îl rugase și nădăjduia ea, pentru că vede că nici una din o miie de femei, nu se putea asemăna Gertrudei. Acuș adăugă stăpânul la fiecare pachetel ceva și zise:

— Gertrudo, du îndărăt copilașilor tăi, bănișorii. Și eu mă voiu îngrijii ca să se plătească primarului datoria voastră. Acuma pleacă în pace acasă, fiica mea! Mâne o să vin la voi în sat și o să te liniștesc depe partea primarului!

Gertruda nu putu să mai vorbească de bucurie; abiă bâlbâi suspinând: Dumnezeu să-ți răsplătească milostive stăpâne! Și apoi, se întoarse acasă cu copilașul pe brațe și cu mângăierea în suflet. Ea se grăbiă pe drumul lung; se rugă și mulțamiă lui Dumnezeu printre lacrimi de recunoștință și de nădejde pânăce ajunse la căsuța lor.

Leonard o zări venind și, cum se apropiă, îi cetiă pe față mângăierea din suflet.

— Ai și sosit draga mea? Cum ai umblat la curte? Bine! nu-i așa? Îți citesc din față; tu nu poți să te prefaci!

— Adevărat, aceasta n'o pot face; și chiar dac'aș putea, n'aș voi să-ți ascund o clipă buna veste ce o aduc dela curte.

Și povestii lui Leonard despre bunătatea *părintelui* Arner: cum o crezuse pe cuvânt și cum îi făgăduise ajutor. Apoi împărți darurile aduse dela Arner copilașilor, sărutând pe fiecare mai cu foc și mai veselă, cum nu făcuse de mult, zicându-le: Rugați-vă, draguților, în toate zilele și

pentru stăpânul Arner, cum vă rugați pentru mine și pentru tatăl vostru! Măria sa *Arner* poartă de grijă pentru toți oamenii buni din țară, ca să nu ducă lipsă; el îngrijește și de voi ca să nu suferiți de foame și, dacă veți fi buni, cumiți și silitori la lucru, o să vă iubească cum vă iubesc eu și tatăl vostru. Din seara aceea copiii zidarului, pomeniau în rugăciunile lor de seară și de dimineață, alături de tatăl și de mama lor și numele Arner, tatăl ținutului aceluia.

Gertruda și Leonard luară hotărâri nouă pentru rânduiala casei lor și pentru creșterea bună a copiilor. Și ziua aceea le-a fost o zi de sfântă sărbătoare. Leonard recăpătă curaj și în seara aceea îi găti Gertruda mâncarea lui plăcută. Și se bucurau amândoi cu bucurie mare de ziua de mâne, de ajutorul boierului și de bunătatea Tatălui din cer.

Și Arner doriă ziua de mâne pentru a îndeplini o faptă bună, ca o sută și o mie altele, care arătau adevărata vrednicie a vieții lui, pe pământ.

III.

Un om hain la suflet.

Și chiar în aceeaș seară veni la curte și primarul pentru a întrebă despre cele ce aveà să facă a doua zi. Arner îi zise scurt:

— Voiu veni însumi mâne, la Bonal; voiu să iau singur măsurile cuvenite pentru rezidirea bisericei!

Primarul: Măria ta, dar are vreme acuma zidarul dela palatul Măriei tale?

Arner: Nu; dar eu aș dà bucuros lucrul acesta zidarului Leonard, dela voi, din sat! Pentruce nu mi-l'ai recomandat nici odată la ceva lucru?

Primarul închinându-se zise: Nu puteam să recomand un zidar așa de nevoiaș pentru cladirile Măriei tale!

Arner: Este Leonard un om de ispravă ca să pot aveà încredere într'ânsul?

Primarul: Da, Măria ta, Leonard este un om prea cum se cade!

Arner: Aud că ar aveà o femeie vrednică. Nu este o femeie rea de gură întrebă boierul apăsât.

Primarul: Nu, Măria ta; Gertruda este cu adevărat o femeie liniștită și harnică.

Arner: Bine! Mâne dimineată, la ora 9 să fi la biserică; o să ne vedem acolo!

Și primarul plecă vesel de vorbele boierului, căci el își zise în sine: Acesta e o vacă de mulș pentru mine! Și începù a-și bate capul cum să facă, cum să dreagă ca bănișorii ce-i va câștigà Leonardo la acea zidire, să alunece în punga lui. Și repede alergă spre sat, ținând ață la căsuța zidarului. Erà binișor însărat, când primarul bătù tare la ușa zidarului. Leonard și Gertruda stăteau încă la masă, având dinainte rămășițele cinei. Leonard cunoscut glasul pismă-tărețului primar, se sperie și îndosì mâncarea într'un colț. Gertruda îm-bărbătă pe Leonard să nu se teamă, ci să aibă încredere în Arner. Cu toate acestea Leonardo se făcù galben ca ceara când primarul bătù la ușă.

Primarul mirosì ca un câne lacom mâncarea îndosită; luă însă o față prietenească și zise surizând: — Ce bine vă boieriți! Așa e ușor și fără

cârcimă. Nu-i așa Leonard? Acesta puse capul în pământ și tăcù; dar Gertruda mai îndrăzneată repede cuvântă:

— Ce poruncește jupânul primar? E curios că vii la o casă *stricată* ca aceasta, mai aproape decât până la fereastră!

Humel își ascunse necazul și zise surizând: — Este adevărat că nu mă așteptam aci la o bucătărie așa grasă, căci altminteri dam mai adesea pela voi.

Răspunsul acesta năcăji pe Gertruda care zise:

— Primare, miroși cina noastră și ne-o pizmuești. Să-ți fie rușine a amări unui om sărac cina ce i-o poftește inima și nu poate s'o aibă nici măcar de trei ori în an!

— Nu fi așa de necăjită, Gertrudo, răspunse primarul tot surizând încă; iar mai pe urmă adause mai apăsat: — Ești prea încăpăținată, draga mea. Și aceasta nu șade bine oamenilor săraci; ar trebui să te gândești că și cu mă interesez de voi. Dar acuma nu voiu să mai înșir de acestea.

Eu totdeauna am fost bun cu bărbatul tău și, când pot să-l servesc, o fac bucuros; pot să-ți dau și dovezi despre aceasta!

Gertruda: Primare, bărbatul meu e ademenit zilnic în cârcima ta, la joc de cărți și la beutură, pe când eu sufer acasă cu copilașii mei toate mizeriile. Acesta e serviciul ce ni-l faci!

Primarul: Gertrudo, ești nedreaptă cu mine! Este prea adevărat că bărbatul tău e cam destrăbălat, ceea ce i-am spus-o și eu adesea; însă în cârcima mea, pentru Dumnezeu! nu trebuie să servesc eu oricui, cine-mi cere mâncare și beutură?! Aceasta o face oricine!

Gertruda: Așa este, însă nu oricine amenință cu legea pe omul sărac și nenorocit, dacă nu-și mărește în fiecare an *îndoit* datoria!

Acum primarul nu-și mai putu oprî mânia și, ca turbat, strigă la Leonard:

— Așa camarad îmi ești Leonard, că spui asemenea lucruri despre mine? Să aud cu urechile mele cum voi, *lăpădături*, îmi terfeliți onoarea și nu-

mele cel bun, mie om bătrân?... Nu ți-am făcut socoteala mai deunăzi înaintea mai marilor satului? Bine că am încă în mâna mea țâdulile (zapi-sele) tale! Poștește și tăgăduște-mi datoria, dacă-ți dă mâna, Leonardo!

— Nu e vorba despre aceasta, — răspunse Leonard. Gertruda vrea numai ca să nu fac datorii nouă. Primarul se gândi nițel, mai lăsă tonul și zise: — Acesta nu-i lucru rău! Dar totuș tu ești bărbatul; numai n'o să te lași să-ți poarte femeia pălăria!

Gertruda: Nici decum primare! Dinpotrivă, eu aș dorî să-l scot din cornul de capră, în care-i băgat; și cornul de capră e *catastihul* tău cel blăstămat și *trumoasele sale țâdule!*

Primarul: — N'are decât să mă plătească și pedată scapă din *cornul meu de capră*, cum îi zici tu!

Gertruda: Aceasta o să se întâmple dacă nucumva va face datorii nouă.

Primarul: Ce făloasă ești, Gertrudo; o să vedem! De! văz eu Gertrudo, că ești mai bună bucuroasă să

te libovești acasă cu bărbățul, decât să-l lași să bea un păhărel cu vin la mine, la cârcimă.

Gertruda: — Ești un obraznic, primare! Dar nu-mi pasă de vorbele tale! Humel nu mai putu să audă asemenea vorbe; el simți că a trebuit să se fi întâmplat ceva, de s'a făcut femeia aceasta așa de limbută; de aceea crezù de cuviință a se stăpâni și își luă rămas bun.

— Mai ai ceva de poruncit? — întreabă Gertruda.

— Nimic, dacă-i așa treaba! răspunse Humel.

— Apoi cum să fie? urmă Gertruda zâmbind, uitându-i-se aspru în ochi. Aceasta încurcă și mai tare pe Humel de nu știà ce să se mai facă. El plecă pe trepte, în jos bombănind ce poate să fie pricina la atâta schimbare în casa lui Leonard.

Lui Leonard nu i-a căzut prea bine la stomac treaba aceasta și primarului mai puțin.

IV.

Primarul între tovarăși de teapa sau seama lui.

Erà aproape miezul nopții. Și totuș, câtce sosi acasă Humel, și trimise după doi vecini de ai lui Leonard, ca să vie pedată la dânsul. Oamenii se culcaseră, când îi chemă; totuș nu lipsiră dela poruncă. Se sculară și plecară pe întunerec beznă la Humel. Ajunși aci, primarul îi întrebă deamăruntul ce s'a petrecut la casa lui Leonard de câteva zile. Dar oamenii nu-i putură spune pedată ceeace l-ar fi putut lămurì cât de puțin. Humel se înfuriă și începù la ei:

— Câini ce sunteți! orice ar dorì omul dela voi, nu știți nimic! Pentru ce oare trebuie să fiu eu nebunul vostru? Când prevaricați pădurea și furați cară întregi de lemne, eu mă fac că nu știu nimic. Când pașteți cu vitele voastre ierburile domnești și duceți toate gardurile, eu trebuie să tac. Ascultă *Buler*, mai bine de trei sferturi din socotelile tale despre orfani sunt greșite și eu am tăcut! Crezi tu că cu o

mână de fân mucegăit mi-ai astupat gura?! Socotelile încă nu s'au prescris! Și tu *Criel* nu știi că jumătate din delnița ta este a copiilor fratelui tău? Hoț bătrân ce ești, ce folos am eu de tine? Oare dece nu las să te spânzure cum ești vrednic?

Vorbele acestea grele spăriară pe tovarăși.

— Ce putem noi face, jupâne primar? Nici zi nici noapte nu ni-e de ajuns să îndeplinim ce ne poruncești!

— Câinilor! Voi nu puteți nimic! Voi nu știți nimic! Ah! Nu știu ce să mă fac de năcaz! Trebuie să știu ce au făcut săptămâna aceasta lăpădăturile zidarului; pe ce se bizuie? Și par'că eră turbat primarul, nu altceva.

Intr'aceea se gândià Criel... — Stăi jupâne, mi se pare că-mi amintesc ceva. Gertruda a fost peste câmp azi până la amiază, și seara la fântână, fetița ei Lizuca s'a lăudat mult cu boierul. Desigur va fi fost la curte. Ieri seară am auzit la ei în casă un urlet neobicinuit; dar nimeni nu știe de ce; azi însă i-am văzut pe toți veseli și voioși.

Primarul erà convins acuma că Gertruda a fost la curte. Nu mai puteà să-și stăpânească neliniștea și necazul; blestemà și înjurà cu vorbe urîte pe *Arner*, care ascultă de toate lăpădăturile; iar lui Leonard și Gertrudei le jură răsbunare. Apoi zise tovarășilor săi:

— Voi, să vă țineți gura; am să umblu frumos cu ticăloșii ăștia până se va coace buba. Cercetați deamăruntul ce fac și mă vestiți! Așa voi fi și eu omul vostru de câteori veți aveà trebuință! Apoi luă deoparte pe Buler și-i zise încet: ai uitat de olanele de flori (ghiveciuri) ce le-ai furat? Alaltăieri te-am văzut cu măgarul încărcat peste graniță. Ce duceai?

Buler încremenì. — Eu... eu... duceam...

— Ei, ei — urmă primarul: Spune acuma vecine; fii deschis! Eu îți sunt omul când te copleșește năcazul...

Când plecară tovarășii erà aproape de ziuă. Humel degiaba se culcă că nu puteà să doarmă; el se întorceà în pat de pe o lature pe cealaltă; se gândià la răzbunare, se svârcolià, scrâșnià din dinți, lovià cu picioarele

patul până ce ziua albă îl făcù să sară din pat. Acum se hotărî să mai meargă odată la Leonard, să se stăpânească și să-i spuie că dânsul l-ar fi recomandat boierului, pentru rezidirea bisericii. Iși reculese toate puterile pentru a se preface cât mai bine și plecă.

Leonard și Gertruda avură o noapte liniștită, cum demult nu li s'a întâmplat. Și dimineața, veseli, cerură ajutorul lui Dumnezeu pentru ziua aceea. Ei nădăjduiau la noul ajutor dela bunul *Arner* și nădejdea aceasta le aduse liniște sufletească și mângâiere. Așa îi găsi Humel. El observă aceasta. Și, de necaz și de rău la inimă ce erà, erà să-și piarză cumpătul; dar se stăpâni și spunându-le *bună dimineața* adause:

— Leonardo, ieri nu ne-am despărțit prea prietinește. Așa nu-i bine! Am venit să-ți aduc o veste bună. Chiar sosisem dela Măria-sa, boierul; dânsul îmi vorbì de lucrul dela biserică și mă întrebă și despre tine. I-am spus că și tu poți prea bine să iai lucrul acesta și cred că ție o să ți-l și deà. Uite, așa se ajută om pe om;

nici odată nu-i bine să te năcăjești pentru nimica toată.

Leonard: Par'că tu spuneai deunăzi sătenilor că boierul să fi dat lucrul acesta zidarului dela curte.

— Atunci așa am crezut; dar acuma văd că nu-i așa — răspunse Humel. — Zidarul curții a făcut numai *devizul* sau suma cheltuielilor. Și poți să-ți închipui că n'a uitat nici de sine. Dacă îți dă ție lucrul după acel deviz, câștigi *bani nu pleavă*. Vezi, dragul meu, dacă eu nu vă sunt om bun!

Zidarul se îmbucură mult la această veste și multămi din suflet lui Humel; însă Gertruda băgă de seamă cum primarul eră galben de necaz și cum își făcù silă să-și ascunză mânia; de aceea ea nu se prea îmbucură. Și Humel plecă borborosind în sine:

— Intr'un ceas este aci boierul! Iar Eliza fetița, care stătù lângă tatăl său, zise cătră primar: O știm aceasta de ieri! Humel se sperie la vorbele acestea; dar se prefăcù a nu le fi auzit. Gertruda însă, care vedeà bine că primarul umblă de dragul bănișorilor ce erau să iasă dela biserică, rămase îngrijorată.

V.

Primarul își găsește omul.

A doua zi Arner se înfățișă în curtea bisericei și multă lume din sat se adună în jurul lui să vadă pe *bunul boier*.

— Ce-i cu voi de nu sunteți la lucru? Sau doar e sărbătoare, de aveți vreme să hoinăriți pe aci? zise primarul răstit cătră câțiva din apropierea lui; căci el se păziă totdeauna cu îngrijire să audă cineva poruncile ce le primiă. Arner băgă de seamă lucrul acesta și zise tare: Primare, îmi place ca oamenii să rămână aci și înșiși să audă ce doresc eu cu rezidirea bisericii. Pentru ce îi alungi? Humel se aplecă până la pământ înaintea stăpânului și strigă numai decât după oameni: — Veniți îndărăt! Măria sa spune că puteți stă și voi aci!

Arner: Văzut-ai tu, primare, prețuirea rezidirei bisericei?

Primarul: Da, Măria ta!

Arner: Crezi că și Leonard ar putea să facă pentru prețul acela, zidirea bună și trainică?

Primarul: Da Măria ta! Și apoi adause încet: Eu cred că Leonard, locuind în sat ar putea să facă zidirea mai pe ieftin. Dar Arner răspunse tare:

— Cât ar fi trebuit să dau zidarului dela curte, atâta am să dau și acestuia. Chiamă-l și îngrijește ca să se dea și lui tot ce i-ar fi revenit zidarului curții, din pădure și din magazine!

Leonard plecase în partea de sus a satului cu puțin înainte de a-l chema boierul. Gertruda se hotărî însă îndată să însoțească pe trimisul primarului până în curtea bisericii și să-i descopere lui Arner îngrijorarea sa. Zărind primarul pe Gertruda venind cu omul lui (și nu pe Leonard), se făcù galben ca ceara la față. Observând aceasta Arner îl întrebă:

— Ce-ți este, domnule primar?

— Nimic, Măria-ta, nimic; n'am durmit de loc astă-noapte!

— Se și vede aceasta! zise boierul și-l privi aspru. Apoi se întoarse către Gertruda, o salută prietinește și-i zise:

— Nu-ți e acasă bărbatul? Dar nu face nimic; ai să-i spui să vină la mine. Am să-i predau lui lucrul dela biserică!

Gertruda surprinsă, deocamdată nu putu să scoată o vorbă înaintea atâtor oameni.

Arner: Pentruce nu vorbești Gertruda? Voiu să dau bărbatului tău zidirea bisericii pe prețul, pe care ar fi luat-o zidarul curții. Lucrul acesta ar trebui să te îmbucure, Gertrudo!

Intr'aceea femeia se reculese și zise: Măria ta, biserica e așa aproape de cârciumă! Auzind aceasta oamenii, toți începură să râză. Și ca să nu-i vadă primarul, se întoarseră cu fețele spre Arner. Primarul însă observând că boierul îi văzuse râzând, se întoarse mânios spre Gertruda și îi zise: Femeie, ce ai tu împotriva cârcimei mele? Dar repede îl întrerupse Arner zicând: Pe tine te privește vorba aceasta, de te amesteci aci?

Apoi întorcându-se către Gertruda o întrebă: Ce vorbă e aceasta că biserica e aproape de cârciumă?

Gertruda: Măria ta, bărbatul meu e lesne de înșelat la cârcimă și, dacă

va aveà să lucreze zilnic lângă dânsa, rău mă tem că nu va birui ispita.

Arner: Dar nu poate el să în-cunjure cârcima, când știe că-i așa de primejdioasă?

Gertruda: Măria ta, muncitorul adesea suferă de sete când lucrează din greu. Și apoi, dacă îl vor mai și ispiți bețivanii, mai prietinește, mai prin bătaie de joc, mai prin vin și prin încercări de noroc (la cărți), ah Doamne! cum să se mai poată reține omul?! Și, dacă se mai îndatorește cât de puțin, atunci e prins în laț. Măria ta, dacă ai ști cum o singură seară petrecută în acele case, poate să bage pe omul sărac în jug, în laț, din care nu se mai poate desface!

Arner: O știu Gertrudă, și sunt revoltat de ceea ce mi-ai spus ieri. Aci înaintea ta și a tuturor oamenilor voi să arăt că *nu voi permite a se apăsa și a se asupra poporul.*

Apoi se întoarse spre primar și-i zise cu vorbă apăsată și privindu-l serios: Ascultă primare, este adevărat că oamenii în casa ta sunt asupriți, înșelați și svântuiți? Buimăcit și palid ca moartea răspunse prima-

rul: Măria ta, în vieața mea și de când sunt primar, așa ceva nu mi-s'a întâmplat, și își ștergea sudoarea de pe frunte, tușiă, și se năcăjiă, ținându-o într'una: „*e înspăimântător!*“

Arner: Ești năcăjit primare; întrebarea mea este simplă: *E adevărat că tu asuprești oamenii săraci, îi încurci și le întinzi curse în cârcimata, de-i nenorocești în gospodăriile lor?*

Primarul: O nu, Măria ta, de sigur nu! Aceasta-i răsplata, când servești pe toate haimanalele. Trebuiă să mă gândesc la aceasta de mai nainte; totdeauna întâmpină omul cel bun o asemenea mulțumită, în loc de achitarea datoriilor.

Arner: „Nu te îngrijî pentru achitare; e vorba numai, dacă această femeie minte?“

Primarul: — Desigur Măria ta! pot să vă dovedesc de o mie de ori.

Arner: E destul cu o singură dovadă; dar bagă de seamă primare! Ieri îmi spuneai că Gertruda ar fi o femeie cum se cade, liniștită și muncitoare și că nu spune palavre.

— Nu știu, eu... eu... mă gândesc... Dumneavoastră m'ați... eu am

crezut-o... așa, răspunse gâfăind primarul.

Arner: Te văd foarte neliniștit, primare, încât acum nu pot să vorbesc cu tine; e mai bine să mă informez, să mă înțeleg cu oamenii aceștia.

Și pedată se întoarse către cei doi oameni bătrâni, cari steteau liniștiți, cu luareaminte și foarte serioși și le zise: E adevărat, oameni buni, că în cârcima voastră lumea e înșelată și asuprită?

Oamenii se uitară unul la altul și nu cutezau să scoată o vorbă; dar *Arner* îi îndemnă cu bunătate: Nu vă temeți, dragii mei, spuneți adevărul curat!

— E prea adevărat, *Măria ta!* Dar ce putem noi, oameni năcăjiți împotriva primarului?, răspunse cel mai bătrân și așa de încet, încât numai boierul putu să-l audă.

— E destul, nene, zise *Arner* și se întoarse iarăș spre primar:

— Adevărat că n'am venit aici să cercetez plângerile oamenilor; sigur este însă că eu voiesc ca oamenii mei să fie scutiți de orice asupriri și

demult mă gândiam că nici un primar n'ar trebui să fie și cârciumar. Dar aceasta s'o lăsăm până Lunia viitoare. Gertrudo, spune bărbatului tău să vie la mine și tu fii liniștită din partea primejdiei dela cârciumă.

După acestea Arner se mai ocupă și cu alte daraveri. Dupăce le isprăvise toate, se mai duse până la pădurea apropiată. Târziu ajunse acasă.

Și primarul, care trebui să-l însoțească la pădure, se reîntoarse acasă peînoptate.

Când sosì primarul acasă, și nu văzù lumânare în odaia lui și nu auzì înlăuntru nici un glas de om, bănuì că nu-i lucru curat. De altădată, seara, casa lui erà plină de musafiri, toate ferestrele erau luminate de lumânările ce ardeau pe toate mesele și gălăgia oaspeților răsună în liniștea nopții, încât se auzià până hăt departe în jos, în sat, deși ulița erà lungă și casa primarului se aflà la capătul din sus al uliții.

Primarul se miră mult de această liniște neobicinuită. Când deschise ușa, țipă cu furie vădită: Ce e aceasta? Ce e aceasta, că nu e țipenie de om

aci? Nevastă-sa se căină într'un colț: O, bine c'ai sosit! Dumnezeuule, ce nenorocire! Auzi, ce bucurie pe dușmanii tăi în sat! Și nici un om nu mai cutează să beà măcar un pahar cu vin, la noi! Lumea vorbește că tu ai fi fost dus dela pădure la curtea boierului!

Cum găfăie mistrețul prins, și legat își deschide gura, își întoarce ochii și grohăiește cu turbare, așa se înfurie și Humel, bate din picioare și din mâni, jură răsburare lui Arner și mi-ți-l înjură ca la ușa cortului. Apoi vorbește cu sine însuși: — *Așa se pierd drepturile țării.* Dânsul voește să-mi răpească dreptul de cârciumărit și să atârne firma pe sama curții. Decând țin minte oamenii, toți primarii au făcut și pe cârcimarul, tot negoțul treceà prin mâna noastră. Asta aleargă însuș pe tot locul și întreabă pe cine-i cade în cale, ca un dascăl de copii. Deaceea acuma orice nevoiaș nu ascultă de primar, ci spune că o să vorbească cu Arner. În chipul acesta legiuirea pierde din vază pe fiecare zi și noi stăm și tăcem ca niște ticăloși, pecând dânsul ne vatămă în toate drepturile și ne umilește.

Intr'astfel restălmăcià mișelul bunele și înțeleptele fapte ale nobilului Arner, sforăià, scrâșnià și jurà răsunare pânăce adormi.

VI.

Cum vorbesc sătenii.

A doua zi Humel se sculă de dimineață și cântă și flueră pesub fereastră ca și când habar n'ar fi avut de ceeace i se întâmplase ieri. Dar vecinul său Friț, îi strigă peste uliță: „Așa de dimineață ai oaspeți, de ești așa vesel? și surădea singur.

— O să vie ei, Friț, iuha! Prunele nu sunt smochine! zise primarul și scoțând o sticlă (ocà) pe fereastră strigă: Vrei să închini odată Friț?

— Mi-e prea de dimineață, vecine, o să mai aștept, doar vor veni și alți ortaci!

— Tu ești tot Friț cel șiret; dar crede-mă că gluma de ieri n'o să iasă așa de rău. Nici o păsărică nu zboară tot pe sus; ea se lasă și pe mai jos.

— Nu știu! — răspunse Friț. Păsărea la care eu mă gândesc, demult

nu s'a lăsat pe jos. Dar poate că noi nu vorbim de aceeaș pasăre. Nu poftești la noi, primare? ne chiamă la prânzișor! și cu aceasta Friț închise fereastră.

— Asta va să zică: S'a isprăvit! borborosî primarul clătînând din cap de par'că-i tremurau fălcile și părul. Mult îmi va trebui până voi putea să scot din capul oamenilor prostia de ieri. Așa grăi cu sine însuș, își turnă și beu zicându-și: Curaj! Las' numai pe mine. N'aduc ani, ce-aduce ceasul! Azi e Sâmbătă; azi se tund vițeeii. Mă duc pe la bărbierie. Aci poți să câștigi mult lângă un pahar cu vin. Sătenii îmi cred mai degrabă *mie zece*, decât *popii una*. Apoi zise neveste-si: Uplete-mi bășica (de porc) cu tutun de cel mai prost, puturos; bun e și ăla de flăcăi! Și, dacă ar veni băiatul bărbierului, dai din cel amestecat de trei ori cu pucioasă și toarnă în fiecare sticlă o jumătate de vinars. Apoi plecă, dar pe drum lângă casa sa se mai gândi, se întoarse îndărăt și spuse soției sale: — Ia ascultă, acolo ar putea să bea niște șireți; trebuie să mă iau pe seamă; trimite-mi din apa cea fă-

cută cu gălbănuș, dacă aş cere vin „*La Cote*“¹ și adă-mi-o tu! Apoi plecă. Înainte de a ajunge la bărbierie, sub teiul delângă școală întâlnește pe Nichel Spiț și pe Iogli Rubel.

— Incotro, așa numai în halat (haină de casă), domnule primar? întrebă Spiț Nichel.

Primarul: Să mă rad.

Nichel: E curios că ai vreme de ras chiar Sâmbătă dimineța.

Primarul: Adevărat, peste an nu am prea avut.

Nichel: Nu; odată demult veniai să te razi regulat Duminecă dimineța, când eră popa la sfânta slujbă.

Primarul: Da, ai dreptate; însă numai de vre-o două ori.

Nichel: Da, de vre-o două ori; și în cele din urmă, decând părintele preot ți-a alungat cânele din biserică, nu ai mai dat pe acolo.

Primarul: Prostule! Ce vorbești fleacuri! Omul trebuie să mănânce și să uite. Alungarea cânelui mi-a ieșit de mult din cap.

¹ Un fel de vin.

Nichel: Nu m'aş încrede în aceasta, dacă aş fi eu popă.

Primarul:— Tu nu eşti cuminte *Nichel*, pentruce spui aceasta? Dar vino în odaie; poate se beà ceva vin sau se petrece nişel acolo.

Nichel: Ai răbdà tu pe bărbier, dacă ar dà voie să se beà în casa lui vin de cumpărat?¹

Primarul: Nu sunt eu așa de rău, *Nichel*; și așa vor să-mi iee de tot dreptul de cărciumărit. Dar, adevărat că încă nu am ajuns până aci. Cela, la care mă gândesc, are să mai aștepte cel puțin șase săptămâni și trei zile, până să-l capete“.

Nichel:— Crez și eu; dar pentru tine nu e prea bine că boierul cel tânăr și-a schimbat părerea bunicului său.

Primarul:— Ba nici nu are dânsul pe deplin credința bunicului său.

Nichel:— Eu bănuiesc că dânsul nu se unește cu bătrânul în nici unul din cele 12 încheieturi (ale credinții).

¹ Primarul, ca cărcimar, nu dà voie să se vânză vin în altă casă decât în a sa.

Primarul: Se poate; dar bătrânul erà cu totul altfel de om.

Nichel: Cred și eu! Cea dintâiu încheietură a credinții sale erà: Cred în tine, primarul meu!

Primarul: Știi că asta îmi place; dar care erà cea de a doua încheietură a lui?

Nichel: Asta n'o știu acuma, bănuiesc că erà următoarea: Inafară de tine, primarul meu, eu nu cred în cuvântul nimănui!

Primarul: Tu ar' fi trebuit să te fi făcut popă, Nichel; tu nu numai că ai tâlcuî / catechismul, ci ai face altul din nou.

Nichel: — Asta cred că nu mi-ar dà voie nimeni. Dacă aș face-o, atunci l-aș face așa de-pe-înțelese, încât să-l priceapă și copiii și atunci firește că n'ar mai trebui deslușiri!

Primarul: Să rămânem pelângă cel vechiu, Nichel. Și cu catechismul se poate întâmpla ca și cu alteceva. Mai niciodată nu urmează ceva mai bun!

Nichel: Vorba aceasta uneori e adevărată, alteori însă nu; dar față cu tine acuma par'că se potrivește.

Primarul: O să se întâmple accasta altora, dacă veți aștepta cu mânilo în sân. Incât pentru mine, nu mă tem așa de rău de acest nou stăpân; orice sac își găsește petecul.

Nichel: Aceasta este prea adevărat; dar vremea cea bună pentru tine s'a îngropat vara trecută.¹

Primarul: Nichel, eu am avut-o odată; acuma s'o mai aștepte și altul.

Nichel: Adevărat, ai avut-o și ți-a fost prea bună, când și notarul și văcarul și toată lumea îți erà dator!

Primarul: Așa se spune; dar nu-i adevărat!

Nichel: Cum poți să vorbești acum așa? Nu te certaseși cu unii oameni, că nu-ți dădeau îndărăt banii?

Primarul: Prostule, prea multe vrei să știi!

Nichel: Știu și mai multe decât atâta. Știu ce ai făcut cu tatăl lui *Rudi*. Știi cum te găsiu colo lângă cotețul cânelui, stând pe burtă sub paie, ascultând la fereastra lui *Rudi*,

¹ Când se îngropase bunicul lui Arner. Tatăl său murise cu mult înainte, într'o luptă, în serviciul Prusiei.

când erà acolo avocatul lui. Până la două ceasuri din noapte ai stat acolo, trăgând cu urechea ce vorbeai. Eu eram strajă de noapte și o săptămână *întreagă* mi-a fost liber vinul la tine ca să tac.

Primarul: Ești un mincinos când spui aceasta. Nu-i nimic adevărat din câte spui; te-aș vedeà când ar trebui să le dovedești.

Nichel: Despre dovadă nu e acum vorbă; dar că spun adevărul, o știi tu destul de bine.

Primarul: Bine că ai tăcut!

Nichel: Dracul te-a pus să tragi cu urechea în mijlocul nopții, sub paie. Acolo ai auzit tot ce s'a vorbit și apoi te-ai apucat și, cu ajutorul notarului, ți-ai schimbat mărturisirea!

Primarul: Ce-ți mai umblă cea gură!

Nichel: Ba bine că nu! Dacă scriitorul nu-ți schimbà mărturisirea înainte de *ședință*,¹ bietul Rudi și azi ar fi stăpân pe livada sa și Vist cu Chaibacher nu ar fi fost siliți să jure strâmb.

¹ De a merge înaintea judecătorului.

Primarul: Văz că te pricepi la treabă ca dascălul jidovește.

Nichel: Dacă nu m'aș pricepe, aș fi învățat dela tine. Știi cum ți-ai răs mai mult de 20 de ori de umilitul tău slugă, de bietul notar!

Primarul: Asta da! însă ceeace spui tu, n'a făcut. Că erà drac împe-lițat este adevărat! Dumnezeu să-l ierte! La Sân-Mihaiu vor fi 10 ani de când a murit.

Nichel: De când s'a pogorît la iad, voiai să zici!

Primarul: Nu se cuvine să vorbim rău despre cei morți!

Nichel: Ai dreptate; altfel aș povestì ce a scris dânsul la copiii lui Nepis.

Primarul: Nu cumva ți s'a spovedit pe patul de moarte, de le știi toate așa de bine!

Nichel: Ei, vezi că le știi!

Primarul: Lucrul cel mai bun este, că eu am câștigat afacerea. Dacă ai ști că am pierdut-o mi-ar părea rău.

Nichel: Nu știi bine c'ai câștigat-o; însă și aceea, cum ai câștigat-o!

Primarul: Poate da, poate nu!

Nichel: Ferească Dumnezeu pe omul sărac de notar!

Primarul: Ai dreptate. Ar trebui ca numai oameni cinstiți să fie slobod a scrie la judecată! Aceasta ar fi de sigur un lucru bun, *Nichel*. Dar ce să-i faci? Trebuie să ne mulțumim cu lumea asta așa cum este!

Nichel: Primare, vorba ta înțeleaptă îmi aduce aminte povestea ce o auzii odată dela un drumeț în Elsass.¹ Acela spuneà la o masă plină de oameni că un pustnic ar fi zugrăvit într-o carte lumea întreagă și că el ar ști cartea aceea pe dinafară. Il rugarăm să ne spună și nouă una din poveștile acelea și atunci ne povestî chiar aceea, de care îmi adusei acum aminte.

Primarul: Și care-i aceea, limbutele?

Nichel: Iat-o! că din norocire o mai știu și acum:

Se plângeà și se văicărià oaia, că lupul, vulpea, cânele și măcelarul ar chinu-i-o peste măsură. O vulpe

¹ Elsass, e un ținut în Germania.

ce chiar stăteà înaintea staulului auzi plânsoarea și zise oii: Ascultă, surato, trebuie să ne mulțumim cu înțeleapta orânduire din lume; dacă ar fi altfel, de bună seamă că ar fi mult mai rău!

— „Aceasta-i bună, pe cât timp staulul e închis, — răspunse oaia, — dar dacă ar fi deschis, atunci pentru mine n'ar mai fi adevărată. Din aceasta trase el învățătura că-i bine a fi pe lume și lupi și vulpi și alte fiare; dar că e tot așa de bine să închizi bine staulul oilor, pe care să le apere contra fiarelor păstori harnici și câini voinici!

Dumnezeu să-mi apere bordeiul! adause drumetul. Pe tot locul sunt multe fiare și puțini ciobani buni. Doamne, Dumnezeule! tu știi pentruce este așa. Mai bine să tăcem! Tovarășii lui întăriră: Da, da, mai bine să tăcem și începură să se roage: Sfântă Marie, maica Domnului! roagă-te pentru noi păcătoșii acum și în ceasul morții noastre, Amin! Auzind aceasta, toți am fost mișcați și nu mai râdeam Maica Domnului, roagă-te pentru noi păcătoșii.

Primarul: — Da, da. Maica Domnului se potrivește de minune cu înțelepciunea unei oi, după care, firește, lupii și vulpile și toate celelalte fiare ar trebui să piară de foame.

Nichel: Și ce pagubă ar fi pentru dânsele?

Primarul: Știi tu aceasta așa de sigur?

Nichel: Nu! prostul de mine! n'ar fi silite să piară de foame, căci tot ar mai găsi mortăciuni și sălbătăcimi. Și aceasta e hrana lor, iar nu dobitoace blânde, care trebuie să le creștem și să le îngrijim cu multă trudă și osteneală.

Primarul: Așa dară, tot nu le-ai lăsa să piară de foame. Aceasta încă e mult pentru un prieten al dobitoacelor de casă. Dar mi-e frig; vino în odaie!

Nichel: Nu pot, trebuie să merg mai departe.

Primarul: Ei, apoi cu Dumnezeu vecine! Și apoi intră în odaie; iar Nichel și Rubel mai rămaseră nițel amândoi, când Rubel zise lui Nichel: — Bine i-ai spus-o!

Nichel: Aș fi dorit să fi fost și mai pipărat ca să-l piște binișor pe limbă până dimineața!“

Rubel: Înainte de opt zile, n'ai fi vorbit cu dânsul așa!

Nichel: Și atunci nici el nu mi-ar fi răspuns așa!

Rubel: E prea adevărat. S'a îmblânzit săracul, chiar ca și cânele meu când purtă întâiaoaară botniță!

Nichel: Când vasul e prea plin, se varsă. Aceasta s'a adevărit față cu orișicine și se va adevări și față cu primarul.

Rubel: Dumnezeu să păzească pe om de deregatorie. Eu n'aș fi primar să-mi dea cele două case ale sale!

Nichel: Dar dacă cineva te-ar îmbiã cu o jumătate și pe deasupra cu slujba de primar, ce ai face atunci?

Rubel: Prostule!

Nichel: — Mintosule! Ce ai face atunci? Așa-i că ai primì; ai atârnà eșarpa¹ și ai fi primar gata!

Rubel: Așa crezi tu?

Nichel: Da, chiar așa!

Rubel: Iată vorbim, ca să ne treacă vremea! Ferească-mă Dumnezeu, Nichel!

¹ Semnul oficial de primar.

VII.

Humel încearcă să-și recâștige primăria.

Cum intră primarul în bărbierie salută pe bărbier, pe nevastă-sa și pe vecini, fără să tușească și înainte de a ședeà. De altădată, întâiu tușià și horcăià mereu, apoi scupà și se așezà pe scaun și numai după aceea ziceà: Bună ziua!

Țăranii îi răspunseră surizând și își puseră pe cap căciulile mai iute decât de altă dată, când îi salutase primarul. Acesta începù îndată: Mereu la câștig, Jupâne barbier! Și apoi atâta lucru, încât mă mir că poți să birui cu cele două mâni!

Bărbierul erà om tăcut care nu răspundeà bucuros la asemenea vorbe. Dar de vre-o două luni, primarul îl supărase de câteva ori, una după alta și încă totdeauna Duminecă dimineața pe timpul slujbei. Și acuma voi să-i răspundă și el odată: „Jupâne primar, să nu te miri cum pot să lucrez cu două mâni *mult* și să câștig *puțin*; ci să te miri cum poți să *nu lucrezi*

nimic cu amândouă mânil și totuș să câștigi mult!

Primarul: Da, da, aceasta e ade-vărat, bărbierule! Să încerci și tu. Măestria e: să știi cum să-ți *potrivești* bine mânil; încolo vin banii ca ploaia.

Bărbierul îndrăzni și mai mult și zise: Nu, nu, primare; ți le potrivești având tabla de primar și spunând cele trei vorbe: „Așa-i! jur! așa-i!“ și, la prilej bun, ridici trei degete dela mâna dreaptă în sus și două le lași în jos *abracadabra*¹ și pungile se umflă de bani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vorbele acestea înfuriară pe primar, care zise: — Ai putea să farmeci pe om, bărbierule! Nu e așa? Oamenii de meseria ta, trebuie să se priceapă și la farmece și la alte dracovenii.

Aceasta, firește, erà prea mult pentru bărbier, care se căi acum că se lăsase în vorbă cu primarul. Bărbierul tăcù văzându-și de treabă și lăsând pe ceialalți să vorbească. Dar

¹ Vorbă fără înțeles, care scrisă, în formă de con întors, pe o țadulă purtată de om, îl vindecă de orice boală ar fi cuprins.

primarul aprins urmă înainte: Barbierul s'a boerit; el nici nu ne învrednicește să răspundă la întrebări. El poartă pantaloni și păpuși ca orășenii; ba Duminica pune și mânecări. Mânile lui sunt așa de delicate ca ale unui domnișor și pulpele la picioare ca ale unui logofăt dela oraș. Sătenii iubiau pe barbier și auzind vorbele primarului nu râseră. Numai tinărul *Gallis*, pe care chiar îl radea barbierul, răsese de pulpele logofătului orășan; el venise din cancelarie unde se vorbise de pulpele scriitorului. Dar cum răsese Galli, se mișcă și barbierul îl ciopârți nițel la buza deasupra. Faptul acesta supără pe săteni cari clătinară din cap; iar bătrânul *Uli*, scoțându-și luleaua din gură, zise: — Primare, nu ți se cade să superi aci pe barbier! Și ceilalți văzând îndrăzneala lui Uli, de a muștră tare pe primar, începură să mârâie și unul zise: Galli sângeră; de! Așa nu putem să ne dăm pe mâna barbierului.

Imi pare rău — zise primarul — vroiu să dreg paguba. Băiete, du-te și adă trei sticle de vin de cel mai bun, care vindecă rane, fără să-l mai încălzești.

Îndatăce pomeni primarul de vin, încetă mârăitul sătenilor. Adevărat, unii nu prea credeau că făgăduiala ar fi serioasă; dar Lenc care ședeă într'un colț, le deslegă ghicitoarea, spunându-le: Vinul primarului a cam lăsat apă de ieri, din curtea bisericii. Primarul însă își puse bășica cu tutun pe masă și Cristea, cântărețul, îi ceru o lulea de tutun. Ii dădù și după dânsul veniră tot mai mulți, încât odaia eră plină de fum de tutun puturos; primarul fumă din cel mai bun. Intr'aceea bărbierul și vecinii tot tăceau încă și nu-și băteau capul din ceeace se petrecea. Aceasta nu-i prea veniă la socoteală meșterului Urias. El se plimbă prin odaie încoace și încolo, dând cu degetul arătător peste nas, cum obicinuiă el, de câteori nu i se împăreă ceva. — E al dracului de frig în odaie; pe frig ca ăsta, nu poți să faci nimica! îngână el; apoi ieși pe ușă, dădù servitoarei un ban ca să facă un foc mai bun așa că îndată se încălzi în odaie.

VIII.

Când ungi roatele, merge carul.

Intr'aceea sosește vinul cu pu-
cioasă. Pahare încoace, jupâne bār-
bier! strigă primarul, și femeia și
băiatul aduc pahare. Sătenii se apro-
pie cu toții de urcioarele cu vin și
primarul le toarnă în pahare. Acuma
și bătrânul Uli și toți ceialalți sunt
iarăș mulțumiți și de rana tinărului
Gallis nu mai pomeneste nimeni. Dacă
el ar fi stat liniștit — ziceau ei — nu
l-ar fi ciopârtit bărbierul. Și încetul
cu încetul fiecare începe să spună
ceva până ce se face tărăboiu de-a-
binele. Toată lumea laudă iarăș pe pri-
mar; iar zidarul Leonard, la masa
dinainte, erà un bādăran, la cea din
urmă un cerșitor. Unul spune cum
se îmbătà zilnic și azi face pe sfântul;
altul zice că știe el de ce s'a dus la
curte, la boierul cel tinăr frumoasa
Gertrudă și nu Leonardo; și al treilea
adaugă cum a visat astă noapte că
primarul puneà la locul său pe zidar.

Cum își vârà o pasăre murdară
ciocul în mlaștină și își caută hrana
în nomolul puturos, așa își hrănià

Humel inima-î răutăcioasă la vorbele aruncate ale vecinilor. Totuș el nu se amestecă în sgomotul asurzitor și fără rost al beutorilor decât cu mare chib-zuială și erà foarte îngândurat.

— Vecine Richter! — zise Humel întinzându-i paharul — dumneata ca jurat ai fost de față la socoteala de pe urmă. Dumneata știi că zidarul mi-a rămas dator cu 30 de floreni; vezi, acuma a trecut o jumătate de an deatunci și dânsul nu mi-a plătit încă nici un ban. Nici nu i-am cerut banii; nici nu i-am zis vre-o vorbă supărăcioasă și totuș se poate întâmpla să pierz datoria până la un ban.

— Se înțelege, întăriră țărani, n'ai să vezi nici un ban dela zidar, și își turnară în pahare. Primarul scoase din călindarul lui de buzunar obligația (chirograful) zidarului, o puse pe masă și zise: Vedeți aci, că spun adevărul! Sătenii priviră obligația ca și când ar fi știut să cetească și ziseră: E un ticălos zidarul! Și Cristea di-acul, care turnase pe gât în tăcere mai multe pahare unul după altul, acum își șterge cu mâneca gura, se scoală își ridică paharul și strigă: Să

trăească domnul primar și să crepe dușmanii lui! beà, își întinde iarăș paharul celui ce turnà vin, beà iarăș și cântă:

— Cel ce altuia îi sapă groapa,
 Cel ce altuia îi întinde cursa,
 Fire-ar oricât de 'ndrăcit,
 Cade, cum zicala spune,
 În noroiu, ca vai de el,
 În noroiu, ca vai de el! iha!»

IX.

Drepturile la țară.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu face așa gălăgie, Cristea! zise primarul, asta nu folosește la nimic. Mi-ar părea rău dacă ar ajunge vre-o nenorocire pe zidar. Il iert bucuros; el a făcut-o din sărăcie; răul este, că *drepturile nu mai sunt sigure la țară*.

Vecinii ascultau cam cruciți, când auziră pe primar vorbind despre *drepturi dela țară*; unii chiar puseră paharele de-oparte, și ascultau.

— Eu sunt om bătrân, prietenilor, și mie nu mult îmi pasă; eu nu am copii; azi-mâne se isprăvește cu mine,

dar voi aveți copii, dragii mei; vouă trebuie să vă pese de drepturile voastre, așa grăi primarul.

— Da, da, drepturile noastre! strigară țărani. Dumneata ești primarul nostru; nu lăsă cât e negru sub unghie din drepturile noastre!

Primarul: — Da, prietenilor, dreptul de cârciumărit este un drept sătesc și este un drept mare; noi trebuie să ne apărăm. — Unii săteni clătinară din cap și-și vorbiră la ureche: — Asta n'a întrebat nici odată ceva de sfatul sătesc; acum voește să îngloade comuna în noroiul în care înotă el. Inșă cei mai mulți strigau tot mai tare, se înfuriau, se jurau, înjurau și cereau să se adune sfatul sătesc chiar poimâne. Cei mai înțelepți tăceau și-și spuneau la ureche unul altuia: Să vedem ce o să fie, dupăce le va ieși vinul din cap!

Intr'aceea primarul beà cu socoteală tot din apa lui amestecată cu galbenuș și urmă să pună pe griji pe tovarășii săi, aprinși pentru drepturile lor. Voi știți cu toții, — le zise el, — ce lupte crâncene a avut strămoșul nostru Rippli, cu tiranul strămoș al

acestui boier, înainte de aceasta cu două sute de ani. Acel Rippli — cum îmi povesteà adesea bunicul meu — aveà o vorbă: *Când boierii fac frumosul cerșetorilor, în sat, numai Dumnezeu poate să ajute sătenilor.* Boierii fac lucrul acesta, numai să bage ceartă între săteni, ca să rămâe dânșii stăpâni. Oameni buni, tot noi trebuie să tragem scurta!

Sătenii strigară: Da! da! aceasta e prea adevărat; tot noi trebuie să tragem scurta!

Primarul: Să știți, fraților, că dacă jurații voștri din sat nu mai înseamnă nimic, atunci sunteți cași niște soldați, cărora în răsboiu li s'a luat avantgarda. Noul boier e prefăcut și șiret ca o vulpe. Nimeni nu poate să vadă la dânșul lucrul acesta; dar e sigur că fără pricină binecuvântată nu spune nimănui o vorbă bună. Dacă ați ști voi numai pe jumătate câte știu eu, n'aș aveà trebuință să vă mai vorbesc. Dar voi nu sunteți doar niște proști, să nu vedeți nimic și să nu vă păziți.

Ebi cu care primarul se înțeleșese și căruia îi făcuse un semn,

răspunse: — Crezi tu primare, că noi nu-i înțelegem șiretlicul? El vrea să mute dreptul cârciumăritului la curte!

Primarul: Vedeți voi aceasta?

Sătenii: Da! pe Dumnczeul nostru! dar aceasta n'o so suferim! Copiii noștri să aibă și ei o cârciumă liberă, cum avem și noi.

Ebi: La curte ne-ar putea vinde o oca de vin cu un galben și noi am fi niște oameni mișei în ochii copiilor noștri!

Primarul: Ai spus-o prea boacănă, Ebi, cu un galben nu ar putea el să vă vândă ocaua!

Ebi: Da! da! Fierarii și rotarii urcă prețurile de speriat și chiar și lemnul e de zece ori mai scump decât înainte de aceasta cu 50 de ani. Ce știi tu, primare? Cum azi totul se îngrădește cu fel de fel de măsuri, trebuie să se ridice prețurile. Ce poți să știi cât de scump poate să ne vândă la curte ocaua de vin, dacă numai boierul va avea dreptul de cârciumărit? Și acuma e al dracului de scump pentru greutatea schimbului (în bani mărunți).

Primarul: Aşa este, la toate lucrurile se face tot mai mare îngrădire, ba se pun şi piedeci şi totul se scumpeşte!

— Da, da! Numai dacă vom mai suferi aceasta! — repetară sătenii, şi făceau gălagie, beau şi ameninţau. Vorba lor se prefăcù într'un tărăboiu asurzitor al unor haimanale fără căpătâiu, ceeace nu cred că-i vrednic de spus.

X.

Cânele bărbierului strică primarului tot rostul.

Cei mai mulţi erau beţi deabinele şi Cristea, cantorul, care şedeà lângă Humel, erà beat turtă. A esta strigă odată: — Lăsaţi-mă înainte! Primarul şi vecinii lui îi făcură loc; dar el se bălăbănì peste masă şi răsturnă urciorul cu apă al primarului. Speriat acesta şterse apa de pe masă ca nu cumva cineva să-i bage de seamă înşelaciunea. Dar cânele bărbierului de sub masă, fiind însetat, începù să lingă din apa vărsată pe jos. Lucrul acesta îl zări din nenorocire un vecin, care

privià cu jind la vinul bun de sub masă ce-l lingeà Hector. Pe urmă zise primarului: Semne și minuni primare! Decând beau și câinii vin?

— De mult, prostule! — răspunse primarul, făcându-i semn cu mâna și cu capul și-l tosăni cu piciorul pe sub masă să tacă din gură. Și cânelui îi dete un picior să plece în altă parte; dar acesta nu voi să înțeleagă. că el erà la el acasă; el mârâi una și lingeà mai departe apa vărsată sub masă. Primarul schimbà fețe, văzând cum lingeà cânele într'una și oamenii începură să bage de seamă și ei lucrul acesta. Nevasta bărbierului bănuind și ea ceva, ridică hârburile de jos, le apropiă de nas și simțind că miroasă a apă, clătină din cap și zise tare: — Asta nu-i frumos! Rând pe rând bombăniră sătenii din toate părțile: Aici nu-i lucru curat! Iar bărbierul spuse primarului verde: — Primare, vinul tău cel bun este apă făcută cu ou!

— Să fie adevărat? strigară sătenii.

— Ce dracu, primare? pentruce beai tu apă?

— Surprins răspunse Humel: Nu mi-e prea bine, trebuie să mă păzesc!

Dar sătenii nu-l crezură și la dreapta și la stânga se auzeà: Nu-i lucru curat! Ba unii începură a se plânge că-i doare capul de vin, deși au fost beut puțin; iar doi dintre frunțași se ridicară, plătiră bărbierului și ieșiră pe ușă zicând: Rămâneți cu bine, vecinilor! Dar primarul strigă după dânșii: Așa deodată, domnilor! Pentru ce stricați rostul societății? — Avem altă treabă! — răspunseră oamenii și-și văzură de drum. Bărbierul îi petrecu până afară zicându-le: Mai bine ar fi plecat primarul! Nu-i lucru cuviincios ce-mi făcù și cu vinul și cu apa!

Și noi zicem aceasta; altfel am fi mai stat, — răspunseră oamenii. Și apoi acest tărăboiu de beție, eu nu-l pot suferi!

— Tu nu ești de vină, deși ai puteà să ai încă neplăceri, răspunse unul din ei. — Dacă aș fi în locul tău, adause cel mai bătrân, eu le-aș arătà ușa! — De! asta n'o pot! răspunse bărbierul. — De ce nu? zise unul. — Nu mai este azi ca mai nainte; tu ești

stăpân la tine, în casă! — O să vă ascult! răspuse bărbierul, întorcându-se în odae.

— Ce-i cu domnii ăia de au plecat așa dintr'odată? întrebă Humel.

Bărbierul: De! Și eu sunt de părerea lor; așa un tămbălău nu se cuvine, nu-i de casa mea!

Primarul: Așa, asta-i buba? — Cu adevărat, domnule primar, mie îmi place liniștea în casă. Vorba aceasta nu fu pe placul mosafirilor.

— Să fim mai liniștiți! zise unul: Da, da, să ne mai mulcomim! adause altul. Mai bine e să ne stăpânim, răsună din altă parte. Încă un ulcior, primare! strigă Cristea.

— Ei fraților; dar și eu am o odae! Aid' să lăsăm în bună pace pe domnul bărbier! zise primarul. Prea bine! răspuse acela.

— Așa iute ați uitat, fraților, de interesele comunei, de dreptul cârciumăritului? întrebă însetat Ebi, cel mai bătrân.

— Cine nu-i fals, să vină după mine! strigă primarul amenințând, înjurând și privind în jur. Apoi ne-

zicând nici sănătate bună ieși, trântind ușa după sine, de se cutremură odaia.

— Asta-i nerușinare! strigară sătenii. Asta nu se cuvine! zise Maier cel bătrân — eu unul nu merg la casa primarului. — Nici eu! strigă Leupi. La dracu! nici eu nu merg! Mă gândesc la ieri-dimineată! zise Renold. Eu stăteam mai aproape de el și de Arner și înțelesei bine despre ce erà vorba!

Sătenii se uitară unul la altul neștiind ce să facă, apoi cei mai mulți se așezară pe bănci. Numai Ebi și Cristea cu câțiva derbedei luară de pe masă sticlele goale ale primarului și plecară după dânsul. Acesta ajuns acasă privi acum dintr'o fereastră a sa spre ulița care duceà la casa bărbierului și, fiindcă nimeni nu venià spre el, se mânià pe sine însuși. — Sunt un bou, un bou încălțat! Este aproape la amiazi și încă n'am isprăvit nimic. Vinul s'a beut și acuma își râd de mine; am flecărit cu ei ca un copil ce suge și m'am amestecat printre ei. — Dar, măcar dacă aș aveà gând bun eu acești câini! Dacă ceeace e folo-

sitor comunei, mi-ar fi și mie spre folos; sau cel puțin, dacă măcar la părere m'aș fi prefăcut că mă interesez de ei, — atunci tot ar mai fi ceva. Așa o comună joacă într'un moment dat, cum îi cânti, dacă vede că ai gând bun pentru dânsa. Inșă am avut și vremuri bune, nu mă pot plânge. Când trăià boierul cel bătrân, atâta mă interesam de comună, cași de-o capră. Până mai sunt primar, îmi place și mă bucur să-i fac nebuni, să-i înjur, să-i dăscălesc și mă gândesc că așa am să fac și pe viitor; înșă chiar pentru aceasta trebuie să-i țin departe de mine. Strângeri de mână, a te umili, a te sfătui cu fieștecare, a fi prietenos cu toți ca un *cumătru*, nu mai merge când îți cunoști oamenii. Unul ca mine trebuie să lucreze singur într'ascuns și să se folosească numai de oamenii ce-i cunoaște; iar satul să-l lase pe aci încolo. Ciobanul nu se sfătuește cu berbecii și totuș azi am fost un prost că voiam să fac aceasta.*

Intr'aceea sosiră oamenii cu sticlele. — Sunteți singuri; n'au voit să vină și câinii aceia? întrebă primarul.
— Nu, nici unul! răspunse Ebi. Și

mult îmi pasă! zise primarul ca în bătae de joc.

— Da, foarte mult; așa cred și eu! — repetă Cristea tot în bătae de joc.

Primarul: Totuș aș voi să știu ce vorbesc ei acuma și ce se sfătuiesc? Cristea, du-te și mai caută sticle. — Dar nu sunt altele! răspunse Cristea. — — Prostule! îi zise primarul, nu face nimic; du-te numai și caută! Dacă nu găsești nimic, lasă să te radă sau să-ți sloboadă sânge și așteaptă ascultând tot ce se vorbește acolo. Și tu Leli, tu trebuie să mergi la Iosif, calfa cea mai mare a zidarului (Leonard); dar să bagi de seamă ca să nu te vadă nimeni. Să-i spui să vie la mine, la amiazăzi.

— Încă un pahar de vin, de drum! Mi-e sete, zise Leli. Apoi am să alerg ca un copoiu și mă întorc repede ca vântul.

— Bine! zise primarul, dându-i încă un pahar. Așa plecară aceștia și primăreasa puse vin și celorlalți doi să bea.

XI.

Planuri mișelești.

Primarul merse mirat în odaia de alături și chibzui singur cum să pue la cale pe Iosif dacă va veni. — E fals și șiret ca o vulpe. Mulți taleri a beut el pe conta stăpânului său; însă și cererea mea e lămurită. O să se teamă, n'o să se încrează în mine. — Clopotesc de amez! — o să-i făgăduesc până în zece taleri; în timp de trei săptămâni o să cază tinciuiala de pe turn, dacă va face ce vreau eu. N'o să-mi pară rău de cei zece taleri! Așa vorbiă cu sine primarul când văzù pe Leli că vine cu Iosif după dânsul. Ei nu veniau împreună ca să nu-i bănuiască lumea.

— Bună ziua, Iosife! Știe stăpânul tău, că tu ești aci?

— Dânsul e încă la curte; dar de prânz se întoarce. Dacă la un ceas voi fi iarăș la lucru n'o să bage de seamă.

— Bine! Am să-ți vorbesc ceva între patru ochi, zise primarul și apoi încuiă ușa după dânsii. Pe masă eră carne de porc, cârnați, vin și pâne.

Primarul apucă două scaune, le puse lângă masă și apoi zise lui Iosif:

— Te întârzii dela prânz; ia șezi să mâncăm împreună!

— Prea bine! — răspunse Iosif așezându-se pe un scaun și întrebând:

— Ei, domnule primar, ce dorești? Sunt la porunca dumitale!

— Să trăești, Iosife! Ia beà un păhărel! Gustă din cești cârnați, nu-s răi!.. Pentruce nu iai?.. Trăești destul de greu la stăpânul tău!

— Adevărat! însă o să fie de acuma și mai bine, dacă ià lucru la curte!

— Nu fi prost, Iosife! Gândești tu că asta o să ție timp îndelungat? I-o doresc din suflet stăpânului tău; dar el nu e de treaba aceasta. Apoi el nici n'a făcut până acuma vre-o clădire de seamă; el se razimă numai pe tine!

— Se poate; văz și eu asta!

— M'am gândit și eu la lucrul acesta; pentru aceea am voit să vorbesc cu tine. Tu mi-ai puteà face un bun serviciu!

— Sunt gata, d-le primar! Să trăești!

— Să-ți fie de bine, băiete! — răspunse primarul, mai punându-i înaintea cârnați și urmând înaintea cu vorba: — Mi-ar plăcea ca temelia zidului dela biserică să fie zidită din pietri cio-plite din Șvendibruc.¹

Iosif: E lucrul naibii d-le primar! Asta nu se poate! Dumneata nu te pricepi la treaba noastră! Piatra aceea nu-i bună pentru lucrul ăsta și pentru temelie, la nici un caz.

— Dar piatra aia nu e așa rea băiete! Am văzut-o întrebuințându-o mulți; zău! nu e rea, Iosife, și mie mi-ar plăcea să se deschidă iarăș cariera — baia — aia!

— Nu se poate, domnule primar!

— O să-ți mulțănesc pentru asta, Iosife!

— Zidul ia umezeală cel mult în șase ani, dacă punem piatră de care zici dumneata!

— Nu vreau să știu, Iosife! Astea-s prostii!

¹ O baie de piatră dela ei.

— Zău, crede-mă, d-le! Lângă temelie sunt două locuri pentru gunoiu și o scurgere dela grajduri. Piatra o să putrezească ca o scândură de brad.

— Și apoi ce-ți pasă ție, Iosife, că zidul va țineă numai zece ani?! Sau doară crezi că boierul nu va mai fi în stare să facă altul! Dacă faci ce-ți zic eu, iai dela mine un bacșiș cum n'ai mai văzut!

— Bun, foarte bun! Dar, dacă boierul ar băgă de seamă că piatra nu-i bună de nimic?

— De unde să știe el lucrul ăsta? Nici vorbă de așa ceva!

— El se pricepe la unele lucruri mai bine decât cum ai crede. Dar dumneata îl cunoști mai bine decât mine!

— A! la așa ceva de sigur nu se pricepe!

— Mai pe urmă și mie îmi vine să cred asta. Piatra aceea e foarte frumoasă la vedere și foarte bună pentru alte lucrări!

— Dă mâna, băiete, că meșterul va luă piatra din baia care zic eu.

Faci tu treaba asta, ai dela mine bacșiș, cinci taleri!

— Asta-i mult! Dacă i-aș aveà mai dinainte!

— Zău, nu glumesc, Iosife! îți dau cinci taleri dacă faci lucrul ăsta!

— Ei, bine! Domnule primar, pe cinstea mea! (îi întinde mâna și-i promite, luându-i-o pe a lui). Ne-am înțeles, domnule primar! Ce să-mi bat eu capul cu boierul din palat?

— Incă o vorbă, Iosife! Eu am un săculeț plin cu o materie dela un domn, dela farmacie (potică). Este ceva ce ține tincuiala pe ziduri, ca fierul, dacă se amestecă în var. Dar, știi tu cum sunt de prefăcuți oamenii noștri? Nu te poți încrede lor, îndeajuns și, de aceea aș dorì să se facă încercarea la altă clădire, nu la a mea!

— Asta pot s'o fac; pot s'o încerc la un colț de casă, a unui vecin!

— Incercarea la un colț nu folosește. Numai te încurcă, fie că reușește, fie că dă greș. Nu poți să te încrezi și nu ești nici când sigur, cum are să reușească în mare. Eu aș încerca-o la turnul bisericii, Iosif; nu se poate așa ceva?

— Trebuie să pui multă materie de aceea la var?

— Cred că la un butoiuș, numai ca un kilogram!

— Atunci e lucru ușor.

— Vrei să-mi faci lucrul ăsta?

— Bucuros!

— Și apoi să taci, dacă ar da greș!

— Nu poate să dea greș, și firește că tăcem din gură.

— De fiecare dată vii și iai materia dela mine și apoi și câte un pahar cu vin.

— Am înțeles, domnule primar; dar acumaj / trebuie să plec, Ci a sunat ceasul la unu! (ia paharul)... Mulțămesc domnule primar!

— N'ai să-mi mulțămești; dacă te ții de vorbă, capeți cinci taleri!

— N'ai grije, domnule primar! — zise Iosif sculându-se și așezând scaunul într'un colț. — Se va face domnule primar! mulțămesc! și își beu paharul cel de pe urmă.

— Ei, dacă trebuc să pleci, cu Dumnezeu, Iosife! Ne-am înțeles!...

Iosif plecă, vorbind cu sine însuși: — Ce cerere curioasă cu pietrele alea, și lucru și mai curios cu materia ceea

în var!... Cu așa ceva nu se face încercarea la întreg turnul (bisericii)... Dar, deocamdată, bacșișul n'o să-mi scape; asta-i sigur. Că voi face? nu voi face! asta-i altă întrebare.

— Ce bine mi-a reușit planul! — zise în sine primarul, — mai bine decât m'am gândit și încă numai pe jumătate prețul. I-aș fi promis și zece taleri, cum i-am promis cinci, dacă s'ar fi priceput la târg. Ce bine 'mi pare că am regulat și treaba asta! Nu! nu, niciodată nu trebuie să pierzi curajul. De aș vedea odată zidul deasupra pământului! Puținică răbdare, Humel! Mâne și scot piatră. Blegule, de Leonard! Nevastă-ta ți-a făcut-o și tu te crezi chiar pe tron!

XII.

Bucurie în familie.

Zidarul Leonard, care se dusesese des de dimineață la curte, se întorsese acasă. Gertruda se grăbise cu toate lucrurile menite pentru Sâmbăta aceea, încât le isprăvisese cu bine, înainte de a sosi acasă Leonard. Dânsa spălase și pieptănase copiii, le pusese în rând

albiturile și dereticase și odăița. Lucrând, ea învățase pe copilași un cântec potrivit. Veți cânta acest cântec lui tata când se reîntoarce — zise ea copiilor. Și copilașii învățaseră bucuroși ca să facă lui tata plăcere când se întoarce acasă.

Tata sosește, întră'n casă; mama îl salută și apoi începuseră să cânte împreună cu toți copilașii:

— Când tata e dus de-acasă
 Casa pare că-i deșartă.
 Doamne, mult ne pare bine
 Când al nostru tată vine.
 Tata, mama ne iubesc
 Și de noi se îngrijesc.
 Ține-i, Doamne, îndurate.
 La mulți ani cu sănătate!

O lacrimă sclipi lui Leonard în ochi, când își văzu soția și copilașii primindu-l cu atâta dragoste. — Dumnezeu să vă ajute, dragii tatii, ca să ajungeți oameni buni și cuminiți! — Îți mulțumim, ducă dragă, pentru această surprindere plăcută.

— Iubite! — zise Gertruda, — pământul e raiu când suntem pe pace,

când facem bine și dorim cât mai puțin.

— Dacă pot să gust un singur ceas acest raiu, pacea și mulțumirea sufletească este vrednicia ta. Până la moarte o să-ți mulțumesc că m'ai scăpat din mizerie și copilașii aceștia o să-ți mulțumească cât vei trăi și o să te pomenească după ce vei fi închis ochii de veci!

— Dragi copilași, purtați-vă bine totdeauna, cinstiți pe mama și o ascultați, și veți trăi mult și bine pe pământ.

— Imi pare bine că azi ești mai vesel.

— Am umblat bine la curte.

— Mulțumită bunului Dumnezeu!

— Apoi și e om, boierul; cu greu i-ai află păreche. Ce copil am fost că nu vroiam să merg la dânsul.

— Așa-i omul; pe urmă se înțelepțește. Dar, ia spune-mi, dragul meu, cum ai umblat la curte.

XIII.

Dovadă că Leonard țineă mult la Gertruda.

Gertruda se așeză lângă Leonard cu lucrul de mână; iar Leonard îi zise:

— Dacă te așezi ca Duminecă seara (când citești din Biblie), o să-ți povestesc din fir în păr.

— Tot, tot trebuie să-mi povestești.

— Da; acuma știu toate amănunțele! Dar, draga mea, azi e Sâmbătă (când se deretică toată casa) și nu prea vei avea vreme de ascultat!

Gertruda râde: — Ia uită-te împrejur!

— Leonard privește în jur și mirat zice: — Ce, ești și gata cu toate?

— Mama s'a grăbit, tată! — zise Lizeta — Eu cu Anița i-am ajutat. Nu-i bine așa, tată?

— O, e prea bine, drăguțele tati!

— Dar, ia începe odată, tată! — zise mama Gertruda.

— Boierul întrebă până și de numele tatei; întrebă de stradă și de numărul casei noastre!

— O, nu povestești bine, Lēonard; eu știu că boierul n'a putut să înceapă așa.

— Pentru ce, gurișă, ce ești? Cum să fi început, dară?

— Sigur întâi l-ai salutat și dânsul ți-a mulțămît. Cum ați făcut lucrul ăsta?

— Ai dreptate, draga mea! Eu nu spusei dela început!

— Așa este, Leonard!

— Apoi m'a întrebat, îndatăce i-am dat binețe, dacă nu mă mai tem de dânsul. Mă aplecai înaintea lui, până la pământ și zisei: — Iartă-mă, Măria Ta! Dânsul zâmbi și porunci îndată să-mi puie dinainte un urcior cu vin.

— Ei, ăsta este cu totul alt început! Și ai isprăvit îndată cu urciorul? Fără 'ndoială!

— Nu, ferească Dumnezeu! — Ei draga mea, înaintea boierului m'am purtat ca o mireasă; nici nu voiam să-l ating; dar dânsul știà cum să mă apuce. — Știu eu, zise dânsul, — că nu fugi de vin; ia toarnă-ți numai nițel! Eu ascultai, turnai nițel în pahar și

îchinar în sănătatea lui. Inșă dânsul mă privi așa de scurt, că paharul începù să-mi tremure la gură.

Gertruda: Ei vezi, aceasta erà conștiința cea bună, care dinăuntru îți venise în degete. Dar cred că ți-ai revenit repede.

— Desigur! El erà foarte prietenos și-mi zise: — E firesc lucru ca un om care lucrează din greu, să bea și câte un pahar cu vin. Aceasta îi chiar trebuincios. Nenorocirea începe de acolo, când omul, în loc să se mulțumească cu un păhar, bea la vin până se îmbată turtă și își uită de sine, uită de nevastă și de copii. Aceasta-i rău, Leonardo!... — Ascultă, femeie, par'că mă săgetă prin inimă când îl auzii vorbind așa. Totuș luai curaj și răspunsei că ajunsei să fiu așa de încurcat în nenorociri de tot felul, încât nu mai știam cum să mă ajut. Numai Dumnezeu știe cu ce inimă beam eu atunci vinul.

Gertruda: Și ai putut tu să-i vorbești așa deschis?

— De sigur că n'aș fi putut-o, dacă nu s'ar fi arătat așa de prietenos cu mine!

— Și ce ți-a spus el mai departe ?

— Mi-a spus că-i o nenorocire pentru oamenii ajunși în mizerie să se întovărășească cu deaceia, de care ar trebui să fugă ca de ciumă. Atunci trebuî eu să oftez una; ceeace mi se pare că a și băgat de seamă, fiindcă dânsul urmă: — Măcar dacă s'ar putea ajuta ceva unor asemenea nenorociți, înainte de a fi siliți să învețe din nenorocirea lor. Săracul e de jumătate scăpat, dacă nu cade pe mâna unei lipitori.

Apoi, mai adause: — Mă doare inima când mă gândesc câți săraci trăesc în cea mai neagră mizerie și n'au nici minte, nici curaj să-și descopere nenorocirile acolo, unde li s'ar putea ajuta, dacă li s'ar cunoaște împrejurările. Pentru Dumnezeu! Cum de te-ai lăsat purtat de nas ani de zile, de primar, aducând în neliniște și în primejdie și nevastă și copilași fără să-mi fi cerut măcar odată sfat și ajutor. Omule, gândește-te unde ajungeai cu familia ta, dacă nevastă-ta nu avea mai multă minte și îndrăzneală decât tine!

Gertruda: Și toate acestea ți le spuse înainte de a te întrebă de numărul casei?

— Firește, cum îți spusei!

— Vezi dragul meu, și toate acestea te gândeai să nu mi le mai spui!

— Și poate că așa eră și mai bine; altfel se poate să mi-te prea fudulești că numai tu ai avut atâta îndrăzneală.

Și crezi aceasta, bărbate? Da, da, întâmplarea aceasta n'am s'o uit cât voi trăi și cât ne va fi bine. Dar ce a mai zis Arner?

— Apoi mă luă la întrebare despre clădirea bisericii. A fost bine că încă știam toate amănuntele. Am trebuit să-i fac socoteală pe stânjin și să-i spun din fir în păr carele de var și de nisip.

— Nu cumva te-ai greșit în socoteală, bărbate?

— Nu, de astădată nu!

— Mulțămită lui Dumnezeu!

— Da, da! Mulțămită lui Dumnezeu!

— Și acuma totul este în rând bun?

— Da, totul este în rând bun! Ghicește cât mi-a dat înainte! (zornăie

talerii în buzunar cu mâna). De! de mult nu mi-a umblat atâta bănet prin mână! Gertruda oftează. Nu mai oftă, draga mea — îi zise Leonardo. — O să stăm pe acasă și să cruțăm și așa n'o să mai ajungem în mizeria de mai nainte.

Gertruda: Da, bunul Dumnezeu ne-a ajutat!

Leonard: Și cu noi, la mai mulți oameni din sat. Gândește-te, draga mea, dânsul a tocmit la lucrul ăsta zece capi de familie dintre cei mai săraci și năcăjiți, dând fiecăruia pe zi 25 de crețari.¹

— Să fi văzut, dragă, cu câtă îngrijire alegea oamenii.

— Ia spune-mi, dragul meu, cum a făcut-o aceasta?

— Da, dacă aș mai ști toate amănuntele!

— Gândește-te nițel!

— Ei bine! El întrebă de toți capii de familie săraci, câți copii au? cât de mari? Ce câștigă și ce ajutor

¹ În timpul acela banii erau foarte scumpi, mai ales la sate.

au și de unde? Apoi se informă despre cei mai nevoiași, cari nu pot să câștige mai nimica și au copiii cei mai răi și îmi zise de două ori: — Dacă știi pe careva că e năcăjit cași tine, spune-mi! Atunci i-am numit pe Hibel Rudi, care acuma poate să câștige pe un an de zile.

Gertruda: Bine că n'ai lăsat să spăsească, bietul Rudi, cartofii noștri.

Leonard: N'aș putea să-i imput nici unui om sărac mizeria. Și gospodăria aceasta este spăimântător de nevoiașă. Înainte de 2—3 zile iarăș întâlnii pe Rudi, la groapa noastră cu cartofi și mă prefăcui a nu-l vedeà. Mă durià inima; par'că el erà foamea întrupată. Și apoi noi, tot mai avem ce să mâncăm, mulțamită lui Dumnezeu.

— Asta-i adevărat, dragul meu; însă furtul nu ajută în mizerie și nevoiașul, ce fură, întră în năcaz și mai mare.

— Adevărat, răspunse Leonard; însă rupt de foame a vedeà înainte-ți lucruri de mâncare și a ști câte dintr'ânsele putrezesc în groapă și cum chiar și dobitoacele au ce să mănânce

și apoi a le lăsa în pace, a nu le atinge, de! draga mea, ce putere nu-ți trebuie pentru fapta aceasta!

— Desigur că e foarte greu; dar tot așa de sigur trebuie să se silească cel sărac să poată face aceasta; dinpotrivă este foarte nenorocit.

— O, draga mea, cine ar face-o în cazul lui? Cine-i poate cere lucrul acesta?

Gertruda: Dumnezeu, care cere lucrul acesta dela sărac, îi dă și putere să-l facă și-l prepară pentru biruință prin silă, prin lipsă și prin multe suferințe ale împrejurărilor. Crede-mă, Leonardo, Dumnezeu ajută pe sărac așa într'ascuns și-i dă putere și minte să supoarte, să sufere până în capăt, ce se pare aproape cu neputință. Când săracul a biruit, când și-a păstrat cugetul cel bun, atunci, dragul meu, este liniștit și se simte mult mai bine decât toți cari n'au avut prilej să biruească atâtea nevoi.

Leonard: Știu și eu aceasta, Gertrudo, o știu dela tine; nu-s nici eu orb. Am băgat de seamă adesea cât de mult te încredeai tu în Dumnezeu, în cel mai mare necaz și apoi cât de

mulțumită erai; dar puțini oameni în nenorocire îți seamănă ție; mulți îmi seamănă mie; când îi copleșește nevoia și sărăcia, sunt slabi, foarte slabi. Din pricina aceasta mă gândesc mereu că ar trebui mai mult să se îngrijească oamenii cum să dea de lucru și pâine tuturor săracilor. Eu cred că așa s'ar face apoi cu toții mai buni, decât sunt acuma în nevoia și în sărăcia lor.

Gertruda: Dragul meu, lucrul nu stă așa. Dacă săracii nu s'ar putea fericì decât prin lucru și prin câștig, atunci ușor li s'ar putea ajuta; dar asta nu-i adevărat. *Bogatul cași săracul trebuie să fie împăcați în sufletul lor, dacă vor să fie fericiți. Și aci ajung cei mai mulți oameni mai degrabă, prin lipsă și prin grije decât prin belșug și bucurii.* Altfel Dumnezeu ni-ar fi putut împărți numai bucurii. Dar, fiindcă oamenii numai atunci pot să supoarte fericirea, liniștea și bucuriile, când inima li-e destul de liniștită, de statornică, de răbdurie și de bună, e lucrul lămurit pentru mine, că în lumea aceasta trebuie să fie multă lipsă și sărăcie.

Fără aceasta puțini oameni se împacă în sufletul lor și, *unde lipsește pacea dinlăuntru, e tot una, dacă omul are sau n'are de lucru; dacă e bogat sau sărac.* Bătrânul răzeș bogat are ce-i pofteste inima și totuș șede toată ziua în cârciumă. Și apoi dânsul nu-i mai fericit decât paznicul cel sărac, care n'are nimic și care, deși însetează și el în fiecare zi, numai arareori vede câte un pahar cu vin!

Leonard oftă și Gertruda tăcù și ea nițel. Apoi urmă: — Te-ai uitat dacă lucrează oamenii (calfele)? Trebuie să-ți spun că Iosif azi iarăș s'a furișat pe la cârciumă.

Leonard: Rău destul! A bună seamă, l-a chemat primarul; apoi s'a și purtat mai adineaoră foarte curios. Înainte de a veni acasă, am dat pela lucrători. Și dacă Iosif a venit dela cârciumă, mă îngrijește despre cele ce mi-a spus, desigur nu dela dânsul.

— Ce anume? — întrebă Gertruda.

— Iosif zise că piatra din Șvendibruc ar fi foarte bună pentru zidirea bisericii. Și, când i-am răspuns că pietrele mari depe câmp, ca cre-

menea, ar fi mult mai bune, îmi răspunse că eu sunt un prost care nu-mi pricep meseria. Zidul o să fie mult mai frumos și mai arătăcios cu piatră din Șvendibruc. Eu mă gândiam că aceasta o spune dela dânsul; dar graba cu care începù să-mi vorbească despre piatră, îmi stârnì bănuială. Și dacă a fost pela primar, desigur că nu-i lucru curat. Piatra din Șvendibruc e sfărâ măcioasă și are umezială așa că nu-i bună de loc pentru lucrul nostru. Dacă nu cumva ni se întinde o cursă?

Gertruda: Iosif nu-i om bun; păzește-te de dânsul!

— Aci nu mă prind ei. Boierul nu vreà piatră sfărâ măcioasă pentru biserică.

— Și pentru ce?

— Spune că dedesubtul zidurilor ar fi straturi de gunoaie și scursori dela grajduri, așa că piatra năsipoașă s'ar sfărâ mi și s'ar mânca de silitră.

— Și oare adevărat să fie aceasta?

— Da, este adevărat. Insu-mi am lucrat odată, în străinătate, la o clădire, al cărei fundament, zidit cu piatră

năsipoasă, au trebuit să-l facă din nou.

— Cum, de pricepe boierul lucrul acesta?

Leonard: Mă mir și eu; dar dânsul se pricepe foarte bine. El mă întrebă și aceea că, unde-i cel mai bun năsip? Și dacă i-am spus:

— La *Şahen*, la moara din jos!

— Este prea departe de adus și apoi și de suit cu carul — îmi răspunse. Trebuie să avem milă cu oamenii și cu vitele! Nu știi altul, mai aproape?

— Ii spusei că ar fi chiar dinsus de biserică nisip foarte curat, la *Mattenbil*; dar că-i proprietate particulară. Ar trebui să se plătească pentru groapa de nisip și nu s'ar putea cără decât prin livezi, pentru care iarăș ar trebui plătit.

— Nu face nimic; mai bine așa decât să scoatem nisip din *Şahen*. — Și apoi trebuie să-ți mai spun ceva, Gertrudo. Pe când vorbeai despre năsip, sluga îl vesti că ar fi venit boierul din *Oberhofen*. Atunci crezui eu că trebuie să-i spun că nu-l mai rețin și că o să vin dealtădată. Dar atunci zâmbind îmi zise: — Ba nu, zidarule!

Mie-mi place să isprăvesc lucrul început și, numai după ce am isprăvit, văd dacă cineva mai are cu mine ceva. Curios ești tu cu plecarea ta; se vede că nu te poți lăsa de vechiul tău obicei: *a lăsa lucrul baltă pentru orice nimica!* Trebuie să părăsești acest rău obicei. — Atunci mă scărpinai în cap, nevastă, și mă gândii: — Mai bine să fi tăcut, cu *o să vin de altădată.*

— De! A bună seamă, ți-a lipsit ceva, dragul meu! — zise Gertruda.

Și chiar strigă cineva la ușă: — Hei! Nu-i nimeni acasă?

ERDÉLYI MÚZEUM

4058 * 1912.0502.31.

KÖNYVTÁRA.

Biblioteca Poporală a Asociațiunii

cuprinde în anul 1913 următoarele broșuri

În Ianuarie Nr. 23 *Vieța unei mame credincioase* (cu 2 chipuri) de Dr. I. Lupaș.

În Februarie Nr. 24 *Leonard și Gertruda* cartea I. (cu un chip), de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.

În Martie Nr. 25 *Isprăvile lui Păcală*, partea a II a de P. Dulfu.

În Aprilie Nr. 26 *Cum să trăim?* Povețe doctorești, partea a II-a de Dr. A. Dobrescu, medic.

În Mai Nr. 27 *Leonard și Gertruda*, cartea a II-a de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovan.*)

În Iunie Nr. 28 *Cântece din bătrâni*, cartea a II-a de V. Alexandri.

În Septembrie Nr. 29 *Povestiri din viața țăranilor*, cartea a II-a, de Ioan Pop Reteganul.

În Octombrie Nr. 30 *Ingrășarea sau gunoarea pământului*, de A. Cosciuc.

În Noembrie Nr. 31 *Arghir și Elena*, de I. Barac.

În Decembrie Nr. 32 *Carte de rugăciuni*, și Nr. 33 *Călimdarul Asociațiunii pe 1914*, întocmit de Oct. C. Tăslăuanu.

*) În locul acesteia se poate că vom da o carte despre Insoțirile satești.